

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет математики та інформатики

Кафедра цифрових технологій та методики навчання інформатики

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри ІКТ та МВІ

_____ Войтович І.С.
(підпис) (прізвище, ініціали)
«28» листопада 2023р.
протокол № 12

Штемпель Наталія Олександрівна

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА ВПРОВАДЖЕННЯ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ В ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)
015.39 Професійна освіта (Цифрові технології)

Подається на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень і не має запозичень з праць інших авторів без відповідних посилань.

_____ Штемпель Н.О.

Науковий керівник: Войтович Ігор Станіславович, завідувач кафедри цифрових технологій та методики навчання інформатики, доктор педагогічних наук, професор

АНОТАЦІЯ

Штемпель Н. О. Впровадження неформальної освіти в підготовку майбутніх фахівців цифрових технологій. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього рівня “магістр” за спеціальністю 015.39 Професійна освіта (Цифрові технології). Рівне: Рівненський державний гуманітарний університет, 2023.

Сучасні зміни в політичній та суспільній сфері України об’єктивно вимагають нових підходів до розвитку та соціалізації підлітків та молоді. У країнах ЄС неформальна освіта є інструментом залучення підлітків та молоді до суспільно корисної діяльності. Серед методів організації неформальної освіти науковці виділяють такі: наставництво, коучинг, навчання в робочих групах, навчання через дію, розповідь, shadowing, secondment, apprenticeship, електронні методи навчання. Визначено соціально-педагогічний потенціал неформальної освіти, спроектований нами в її функції: розвивальна; професійна адаптація; освітня; громадянська; дозвіллева; психологічна.

Проаналізувавши поточний стан та перспективи розвитку неформальної освіти в Україні, було визначено наступні переваги: формування активної громадянської позиції молоді; підвищення професійних і соціальних навичок, самовдосконалення; підвищення мотивації до навчання; сприяння демократизації; здатність гнучко та швидко реагувати на потреби ринку праці та послуг; можливість самостійного вибору часу, місця та тривалості навчання; прискорення процесу євроінтеграції та обмін досвідом.

Розглянуто особливості запровадження неформальної освіти за кордоном. З’ясовано, що країни з розвинутою системою неформальної освіти мають розвинуту законодавчу базу та державні механізми її забезпечення. Країни, де неформальна освіта ще перебуває на ранніх стадіях розвитку, характеризуються зацікавленістю науковців у визначенні природи, змісту та потенціалу неформальної освіти, а також зацікавленістю практиків у визнанні досвіду неформальної освіти інноваційним.

Розвиток інформаційних технологій став важливим фактором розвитку всіх систем освіти, особливо неформальної. Поява та розвиток електронного навчання як однієї з форм неформальної освіти додає певні особливості до його визначення. Виявилось, що якість і зміст неформальної освіти тісно пов’язані з розвитком масових відкритих онлайн-курсів.

З метою ознайомлення більшої кількості здобувачів освіти з поняттями та процедурами організації неформальної освіти пропонується спеціалізована дисципліна «Технології змішаної та неформальної освіти», метою якої є, зокрема, підготовка фахівців, здатних розуміти тенденції розвитку розвитку освіти. які знають структуру та цілі систем освіти та вміють успішно використовувати елементи неформальної освіти.

Ключові слова: неформальна освіта, функції неформальної освіти, переваги неформальної освіти, інформаційні технології.

ABSTRACT

Shtempel N. O. Implementation of informal education in the training of future specialists in digital technologies. Qualification work for obtaining a master's degree in the specialty 015.39 Vocational education (Digital technologies). Rivne: Rivne State Humanitarian University, 2023.

Modern changes in the political and social sphere of Ukraine objectively require new approaches to the development and socialization of adolescents and youth. In EU countries, non-formal education is a tool for engaging teenagers and young people in socially useful activities. Among the methods of organizing non-formal education, scientists single out the following: mentoring, coaching, training in work groups, learning through action, storytelling, shadowing, secondment, apprenticeship, electronic methods of training. The socio-pedagogical potential of non-formal education, designed by us in its function: developmental; professional adaptation; educational; civil; leisure time; psychological

Having analyzed the current state and prospects for the development of non-formal education in Ukraine, the following advantages were determined: formation of an active civic position of youth; improvement of professional and social skills, self-improvement; increasing motivation to study; promoting democratization; the ability to respond flexibly and quickly to the needs of the labor market and services; the ability to independently choose the time, place and duration of training; acceleration of the process of European integration and exchange of experience.

The peculiarities of the introduction of non-formal education abroad are considered. It was found that countries with a developed system of non-formal education have a developed legal framework and state mechanisms for its provision. Countries where informal education is still in the early stages of development are characterized by the interest of scientists in determining the nature, content and potential of informal education, as well as the interest of practitioners in recognizing the experience of informal education as innovative.

The development of information technologies has become an important factor in the development of all systems of education, especially non-formal education. The emergence and development of e-learning as one of the forms of non-formal education adds certain features to its definition: It turned out that the quality and content of non-formal education is closely related to the development of mass open online courses.

In order to introduce a greater number of education seekers to the concepts and procedures of the organization of non-formal education, the specialized discipline "Technologies of mixed and non-formal education" is offered, the purpose of which is, in particular, the training of specialists who are able to understand the trends in the development of education. who know the structure and goals of education systems and are able to successfully use elements of non-formal education.

Keywords: non-formal education, functions of non-formal education, advantages of non-formal education, information technologies.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. РОЗВИТОК НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	7
1.1. Роль та функції неформальної освіти.....	7
1.2. Перспективи впровадження неформальної освіти в рамках процесу євроінтеграції.....	19
1.3. Зарубіжний досвід становлення та використання неформальної освіти молоді.....	23
1.4. Вплив інформаційних технологій на розвиток неформальної освіти.....	33
РОЗДІЛ 2. ВПРОВАДЖЕННЯ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦІВ.....	42
2.1. Методика формування цифрової компетентності в умовах неформальної освіти.....	42
2.2. Засоби цифрових технологій для забезпечення неформальної освіти.....	45
2.3. Ознайомлення майбутніх фахівців цифрових технологій із зарахуванням результатів неформальної освіти.....	49
2.4. Проектування результатів організації неформальної освіти. Критерії та показники їх вимірювання.....	53
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63
ДОДАТКИ.....	72
Додаток А. Положення про визнання результатів навчання здобувачів вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету, здобутих у неформальній та інформальній освіті.....	72
Додаток Б. Тести для рубіжного контролю знань з навчальної дисципліни «Технології змішаної та неформальної освіти».....	77

ВСТУП

Сучасні зміни в політичній та суспільній сфері України об'єктивно вимагають нових підходів до розвитку та соціалізації підлітків та молоді. При цьому важливе значення для підлітків і молоді надається особистому вибору системи життєвих цінностей, формуванню власних мотивацій дій, визначенню інтересів, розвитку лідерських і організаторських здібностей, що забезпечують самоствердження суспільства. У країнах Європейського Союзу неформальна освіта є інструментом залучення підлітків та молоді до суспільно корисної діяльності. Це різновид освітньої платформи, яка використовує різноманітні програми для розвитку необхідних якостей і компетенцій, а також для реалізації та розкриття лідерського потенціалу підростаючого покоління. Тому питання підвищення лідерського потенціалу підлітків та молоді за допомогою неформальної освіти сьогодні є надзвичайно актуальним, особливо в умовах військово-політичних конфліктів. Адже молодим людям, які здатні взяти на себе лідерську роль, набагато легше займати активну громадську позицію, гідно себе представити, соціально схвалено утверджувати власну унікальність та протидіяти факторам ризику. Саме неформальна освіта може стати джерелом навичок для сучасного підлітка та тригером для розвитку його потенціалу.

Аналіз наукових праць зарубіжних та вітчизняних учених з проблеми неформальної освіти охоплює різні вікові категорії суб'єктів освітньої діяльності. Зокрема, В. Андрущенко, Т. Десятов, С. Закревська, О. Лазоренко, В. Луговий та Н. Махиня розглянули історію, функціонування та перспективи розвитку неформальної освіти дорослих у світі, Європі та на національному рівнях. Особливості формування неформальної складової освіти студентської молоді представлено в працях О. Бондаренко, Ю.А. Деркач, П. Кряжев і Л. Шаповалова розкрито; К. Борін, Ю. Закаулов, М. Кічула, присвячуються аспектам неформальної освіти дітей у системі обов'язкової освіти країн-членів ЄС; Особливості неформальної освіти дітей та студентської молоді за кордоном розглядали О. Биковська (Словаччина), Н. Савченко (Польща), В. Стрижалковська (Чехія), І. Петрова (теоретичні основи організації дозвілля за кордоном). Проте проблема запровадження неформальної освіти у підготовку

майбутніх спеціалістів цифрових технологій не стала предметом окремого дослідження. Тому висока суспільна значущість проблеми зумовила вибір теми нашого дослідження.

Об'єкт дослідження: процес підготовки майбутніх фахівців цифрових технологій.

Предмет дослідження: методика організації та впровадження елементів неформальної освіти в закладах вищої освіти.

Метою дослідження є аналіз досвіду використання неформальної освіти у світі та впровадження успішних практик в освіту України.

Завдання дослідження:

- проаналізувати взаємозв'язки формальної та неформальної освіти;
- визначення функцій неформальної освіти;
- дослідити можливості використання неформальної освіти у навчанні майбутніх фахівців з цифрових технологій;
- проводити експериментальну роботу з організації навчання здобувачів освіти з поєднанням формальної та неформальної освіти.

Методи дослідження: аналіз психолого-педагогічної та педагогічно-методичної літератури; експериментальні методи педагогічного дослідження, зокрема аналіз діяльності студентів на різних платформах неформальної освіти; анкетування, тестування, співбесіди; педагогічне спостереження.

Практичне значення роботи полягає в тому, що теоретичний аналіз підкріплено конкретними розробками зі сфери неформальної освіти: програма та банк тестових завдань з курсу «Технології змішаної та неформальної освіти».

Апробація результатів дослідження здійснена на звітній науковій конференції викладачів, співробітників і здобувачів вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету та на II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Підготовка педагогів до професійної діяльності в умовах змішаного навчання».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку літератури та додатків.

РОЗДІЛ 1. РОЗВИТОК НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

1.1. Роль та функції неформальної освіти

Для підготовки компетентних кадрів необхідно належним чином модернізувати систему освіти, «адаптувати освітні програми до потреб цифрової економіки, комплексно впроваджувати цифрові інструменти освітньої діяльності та цілісно інтегрувати їх у цифрове середовище, забезпечуючи можливість громадян протягом усього життя за індивідуальною навчальною програмою – у будь-який час і в будь-якому місці.

Дослідження сучасних вчених у галузі педагогіки теоретичних, методологічних, психологічних, соціальних умов і закономірностей навчання, виховання та розвитку ґрунтуються на звичному уявленні про освітню систему як окрему сукупність певних компонентів, таких як як: дошкільний заклад, початкова школа, середня школа тощо, що становить науковий інтерес. Крім того, система освіти – це мінлива структура, яка перебуває у постійній взаємодії та розвитку. Це проявляється не лише в оновленні змісту, а й у частому оновленні структурних компонентів. Зокрема неформальна освіта набуває все більшої популярності як інноваційна складова освітнього середовища.

Освіта визначається як процес і результат набуття людиною систематизованих знань, умінь і навичок, необхідних для успішного життя. З педагогічної точки зору навчання як елемент виховання — це процес засвоєння систематизованих знань і формування на їх основі світогляду, розвитку пізнавальних мотивів і набуття умінь і навичок практичного застосування загальноосвітніх і спеціальні знання.

Освіта - це соціальний інститут, який реалізується через організовану, структуровану освітню та виховну діяльність і базується на спеціалізованих установах і системі норм і цінностей їх функціонування, які надають незмінність відносинам у суспільстві та безпеку для накопичення та передачі соціальних досвід. цілеспрямований розвиток особистості.

Термін «освіта» також виявляється в його сприйнятті як сукупності навчальних закладів різних типів і ступенів. Система освіти – це сукупність

освітніх компонентів, освітніх рівнів і кваліфікацій, кваліфікацій, освітніх програм, освітніх стандартів, ліцензійних умов, закладів освіти та інших суб'єктів освітньої діяльності, учасників освітнього процесу, органів управління освітньою галуззю, а також як нормативно-правові акти, що регулюють відносини між ними.

Стаття 8 Закону України «Про освіту» («Про освіту», 2020 р., ст. 8) визначає основні види освіти та передбачає, що особа реалізує своє право на освіту протягом усього життя шляхом формальної, інформальної та неформальної освіти. Держава визнає ці форми навчання, створює умови для розвитку навчальних суб'єктів, які надають відповідні освітні послуги, а також сприяє здобуттю всіх видів освіти.

Формальна освіта – освіта, здобута в рамках освітніх програм відповідно до встановлених законодавством рівнів освіти, галузей знань і спеціальностей (професій) і передбачає досягнення здобувачами освіти результатів навчання відповідного рівня освіти. та здобуття державно визнаних кваліфікацій, встановлених стандартами освіти.

Результатом навчання може бути досягнення певного педагогічного або освітнього (педагогічно-дизайнерського) рівня та отримання документа про освіту, наприклад: атестата, атестата, диплома, атестата тощо. Це формальний освітній результат, який може можна досягти лише в інституціоналізованій, тобто формальній системі освіти. Реальним результатом освіти є набуті знання та вміння, компетентності, якості особистості, власне освіченість особистості.

Організована (формальна) система освіти має свої важливі характеристики, а саме: це історично зумовлена підсистема суспільства; відображає суспільні відносини у своїй структурі та функціонуванні; є засобом соціальної наступності, тобто забезпечення спадкоємності поколінь; поширює панівну ідеологію в суспільстві (Павлик, 2016).

Неформальна освіта означає освіту, яка зазвичай здобувається за освітніми програмами та не передбачає присвоєння державно визнаних освітніх кваліфікацій відповідно до рівня освіти, але може завершуватися присвоєнням

професійних та/або неповних освітніх кваліфікацій («Про освіту», 2020 р.), стаття 8).

Неформальна освіта характеризується адаптивністю та великими організаційними можливостями, різноманітністю форм вираження та необмеженістю навчальних тем. Вона може забезпечити реалізацію освітніх потреб різних груп населення (за віком, статтю, професією) та сприяти засвоєнню нових соціальних ролей, розвитку, неформальній освіті та самоосвіті.

Основною особливістю неформальної освіти є відсутність уніфікованих, стандартизованих вимог до результатів освітньої діяльності. Цей напрямок педагогічної практики, як правило, орієнтований на поповнення знань і навичок у сфері самодіяльності та хобі з прагненням розширити культурний кругозір і набуття знань і навичок, корисних у повсякденному житті, у сфері міжособистісного спілкування та для Компетентна участь людини вимагає різноманітних видів соціально значущої діяльності (Одарченко та ін., 2020).

Під неформальною освітою (самоосвітою) розуміється самоорганізоване набуття особою певних навичок, особливо у повсякденній діяльності, пов'язаній з професійною, громадською чи іншою діяльністю, сім'єю чи дозвіллям («Про освіту», 2020, ст. 8). Павлик Н.П. (Павлик, 2016) наголошується, що інформаційний рівень освітньої організації відображає весь потік інформації, який не є систематизованим чи адресним, а здійснює масовий чи вибіркового вплив на споживачів медіа-послуг; характеризується вибірковою, ситуативною, спонтанною.

Стаття 9 Закону України «Про освіту» («Про освіту», 2020 р., ст. 9) описує можливі форми здобуття освіти та визначає, що особа має право здобувати освіту в різних формах або шляхом поєднання цих форм. Основні форми навчання визначаються як: інституційна (очна (денна, вечірня), дистанційна, мережева); індивідуальний (зовнішній, сімейний (домашній), виховний патронат, на виробництві (виробництві); дуальний.

Таким чином, неформальна освіта має широкий спектр творчого вираження з огляду на широкий спектр форм навчання. Ресурси неформальної

освіти відкривають для студентів принципово нові можливості. В освіті все ширше використовуються засоби навчання, які використовують інформаційно-комунікаційні технології – онлайн-курси, симулятори, симулятори, ігрові онлайн-світи тощо. Це дає не лише можливість отримати необхідні знання, а й розвивати вміння поводитися з інформацією. краще концентруватися та вирішувати складні творчі та аналітичні завдання. Крім того, неформальна освіта дає можливість зробити навчання більш індивідуальним. Ви можете обрати формат навчання та його темп, зосередитися на дуже вузькій темі або, навпаки, завершити незвичну міждисциплінарну програму (Коваленко, 2020).

Серед методів організації неформальної освіти майбутніх освітян науковці виділяють: менторство, коучинг, навчання в робочих групах, навчання через дію, розповідь, shadowing, second-ment, budding, електронні методи навчання. Зазначені форми неформальної освіти насичені діалоговими методами: дискусіями (вільними, панельними, регламентованими, структурованими тощо) та диспуатами, кейсами, моделюванням проблемних ситуацій, портфоліо, читанням, іграми (діловими, рольовими, навчальними, організаційна діяльність, виробництво, дослідження, проблемний бізнес, дизайн), консультації, моделювання професійних/соціокультурних процесів і явищ, інноваційні освітні технології (відкритий простір, майстерня майбутнього, світове кафе, навчання рівному рівному).

Науковець Павлик Н. П. (Павлик, 2016) наголошує, що існуюча інституціоналізована система формальної освіти в Україні насамперед спрямована на забезпечення соціальних потреб соціально адаптованих верств населення, готових до поступового рівноправного оволодіння особистісними, освітніми та соціальними аспектами, професійними компетенціями. (підтверджується документально) як основа для подальшого професійного, професійного та соціального життя. Серед суб'єктів неформальної освіти, навпаки, можна виділити дві великі групи: до першої належать представники соціально-професійних груп ризику щодо десоціалізації та соціальної дезадаптації через виключення можливості їх доступу до формальної освіти. система в силу ряду суб'єктивних і об'єктивних причин (вартість навчання,

територіальна віддаленість, фізичні, фізіологічні та психічні особливості індивіда тощо); До другої групи належать особи з розвиненими індивідуальними пізнавальними потребами, що визначаються власними уявленнями та установками на самореалізацію особистості, які прагнуть отримати додаткову мовну, психологічну, педагогічну, комунікативну, економічну тощо освіту, орієнтовану на певні практичні навички, а не на усвідомлення та підтвердження офіційними стандартами та сертифікатами. Представлена педагогічна та соціальна проблематика сприяє активному розвитку психолого-педагогічних ідей та досліджень, зокрема у сфері неформальної освіти та сучасних форм і систем навчання.

Освітня діяльність у системі неформальної освіти характеризується високою мотивацією, усвідомленою потребою в отриманні знань і вмінь, тобто можливістю набувати «самостійних знань і вмінь». Відповідно до поставлених завдань неформальна освіта реалізується через заходи та програми, сплановані з точки зору цілей та термінів навчання та спрямовані на професійну підготовку, підвищення рівня грамотності, розвиток різних видів компетенцій та професійне навчання. націлені на навички, навички спілкування, створення демократичного суспільства, навчання громадянина тощо (Banit, 2020).

Таким чином, неформальна освіта проектує інтереси тих, хто шукає освіти; зміни пріоритетів оцінювання результатів освіти; Запровадження та широке розповсюдження освітніх послуг у сфері неформальної освіти; використання досягнень і досвіду неформальної освіти через формальну освіту, яка базується на змісті неформальної освіти.

Неформальна освіта відіграє надзвичайно важливу роль у сучасному суспільстві, як у контексті розвитку молоді, так і розвитку суспільства загалом. З огляду на те, що формальна освіта часто не забезпечує молодих людей життєвими навичками, навичками роботи та соціального розвитку, включаючи принципи сексуальності, політичної освіти та громадянської освіти для молоді, неформальна освіта може бути використана для заповнення цих прогалів. При цьому найефективнішим інструментом у процесі розвитку неформальної освіти є залучення до цього процесу представників громадянського суспільства та

представників громадських молодіжних організацій на рівні партнерства. Згідно з визначенням Ради Європи, неформальна освіта визначається як сплановані, структуровані програми та процеси особистої та соціальної освіти молодих людей, спрямовані на вдосконалення різноманітних навичок та компетенцій, за винятком формальної навчальної програми. Водночас неформальна освіта реалізується в молодіжних організаціях, спортивних клубах і театральних групах, де молодь збирається разом для участі в проектах, ігор, обговорень на певні теми та походів. Згідно з цим визначенням, неформальна освіта має бути добровільною, доступною для всіх, мати цілісний процес, орієнтований на навчання, базуватися на досвіді та потребах учасників дослідження та доповнювати формальну освіту. Незважаючи на значний розвиток і поширення неформальної освіти в Україні за останні роки, а також взаємодію з кращим зарубіжним досвідом у цій сфері, на місцевому рівні існує ряд проблем, які потребують невідкладного вирішення. Основна проблема неформальної освіти в Україні полягає в тому, що вона не визнається державою як ефективна альтернатива та доповнення до формальної освіти. Закон України «Про освіту» містить визначення неформальної освіти, але відсутні механізми та інструменти її реалізації. Така ситуація формує певне сприйняття цього явища в суспільстві. Через низьку поінформованість і високий авторитет держави як моделі поведінки українці все ще ставляться до неформальної освіти з деякою підозрою. Це одна з головних причин уповільнення її розвитку та розширення зон впливу. Розвиток неформальної освіти також значно сповільнюється через низьку взаємодію з інституціями формальної освіти (школами, коледжами, університетами). Навчальні заклади намагаються діяти у власних інтересах, але не завжди йдуть на контакт із представниками неформальної освіти. Тому існує проблема відсутності постійних майданчиків та освітніх майданчиків для взаємодії та розвитку неформальних освітніх послуг. Це перешкоджає повноцінному та якісно можливому розкриттю потенціалу неформальної освіти. Водночас саме неформальна освіта може найефективніше доповнити формальну через практичність, гнучкість, швидкість результату та спрямованість на розвиток індивідуальності.

Прикладами якісної взаємодії можуть бути створення та робота клубів за інтересами, проведення лекцій/семінарів на базі формальних навчальних закладів тощо. Такі заходи сприятимуть не лише розвитку неформальної освіти, а й покращенню репутації закладів формальної освіти. Крім того, неформальної освіти в Україні немає методології і немає прямих вимог до її учасників.

Існує досить велика кількість публікацій з проблем неформальної освіти, серед яких праці А. Кроплі, Р. Дейва, К. Наппера, К. Дьюка, Е. Форе, М. Ноулза, П. Вільямса, Е. . Гумель та ін. Ідеї неформальної освіти отримали теоретичне обґрунтування в працях відомих зарубіжних учених, таких як Ф. Кумбс (Coombs P., 2018). Теоретичні аспекти неформальної освіти як чинника розвитку людського капіталу були представлені в працях В.П. Андрушенко (Андрушенко В.П., 2013), О.М. Левченко (Левченко О.М., 2015), Л.Б. Лук'янової (Лук'янова Л.Б., 2011).

Відповідно до Закону України «Про освіту» (ст. 8) особа реалізує своє право на освіту протягом усього життя шляхом формальної, інформальної та неформальної освіти (Закон, 2017). Здобуття кваліфікації в університеті за освітніми програмами відбувається в рамках формальної освіти. Проте сьогодні є багато можливостей отримати необхідні знання та навички поза офіційно акредитованими навчальними програмами – такий вид навчання називають неформальною та інформальною освітою. Держава визнає ці форми навчання, створює умови для розвитку навчальних суб'єктів, які надають відповідні освітні послуги, а також сприяє здобуттю всіх видів освіти. Формальна освіта – це освіта, яка здобувається за освітніми програмами відповідно до законодавчо встановлених рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей (професій) і передбачає досягнення результатів навчання відповідного рівня освіти та здобуття державно визнані кваліфікації (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Особливості формальної, неформальної та інформальної освіти

У сучасному світі є багато можливостей отримати необхідні знання та навички поза офіційно визнаними освітніми програмами – такий вид навчання називається неформальною та інформальною освітою. Неформальна освіта – це освіта, яка зазвичай здобувається за освітніми програмами та не супроводжується присвоєнням державно визнаних освітніх кваліфікацій на основі освітнього рівня, але може завершуватися присвоєнням професійної та/або часткової освітньої кваліфікації. Це допомагає швидко та вчасно отримати необхідні знання відповідно до потреб тут і зараз. Під неформальною освітою розуміється самоорганізоване набуття людиною певних навичок, особливо в повсякденній діяльності, пов'язаній з професійною, соціальною чи іншою діяльністю, сім'єю чи дозвіллям. Така освітня діяльність не обов'язково є цілеспрямованою та структурованою, не документується, але сприяє розширенню професійних знань та вмінь і є однією з ключових компетентностей особистості (табл. 1.1).

Таблиця 1.1. Основні характеристики формальної та неформальної освіти

<i>Формальна освіта</i>	<i>Неформальна освіта</i>
відбувається в державних навчальних закладах, або таких, що визнані державою	відбувається поза національною системою освіти
керуються державою	керуються актуальними потребами ринку
довгострокова	переважно короткострокова
безперервна, регламентована	протікає в будь-якому зручному режимі того, хто навчається
централізована	децентралізована
зовнішнє оцінювання результатів навчання	спирається на самооцінку
групова	індивідуальна, або в малокількісній групі

Неформальна освіта відбувається в державних або визнаних державою навчальних закладах, відбувається поза національною системою освіти, управляється державою, базується на реальних потребах ринку, є довгостроковою, зазвичай короткостроковою, безперервною, регульованою, відбувається у будь-якому зручному для здобувачів освіти режимі: централізованому, децентралізованому, зовнішньому оцінюванні результатів навчання на основі самооцінки, груповому, індивідуальному чи у малій групі. Рекомендації ЄС щодо визнання неформального та інформального навчання дають таке визначення: «Неформальне навчання – це навчання, яке відбувається в рамках запланованої діяльності (з точки зору цілей навчання, тривалості навчання) та спеціальної форми підтримки, що надається. Під час навчання» (наприклад, відносини «студент – викладач»). Європейський центр розвитку професійної підготовки (Cedefop) визначає таке тлумачення неформального навчання для країн ЄС: це навчання, засноване на запланованих заходах, які чітко не визначені як навчання (з точки зору завдань, тривалості навчання або підтримки). Для учнів, які містять значний навчальний

компонент, але загалом не призводять до сертифікації. Під неформальною освітою (самоосвітою) розуміється освіта, яка передбачає самоорганізоване набуття особою певних навичок, особливо в повсякденній діяльності, пов'язаній з професійною, соціальною чи іншою діяльністю, сім'єю чи дозвіллям. Результати навчання, досягнуті шляхом неформальної та/або інформальної освіти, визнаються у системі формальної освіти у порядку, встановленому законом.

Форми неформальної освіти: разові лекції, відеокурси, медіа-консультації, спілкування в родині, з колегами, читання спеціалізованих журналів, телебачення, відео, незаплановані випадкові бесіди. Інформальна та неформальна освіта збагачує та розширює можливості формальної вищої освіти та забезпечує право кожної людини визначати власний шлях навчання та розвитку.

Овчаренко С.Г. визначає такий соціально-педагогічний потенціал неформальної освіти, спроектований нами в її функції:

- розвивальна – формування вміння вчитися самостійно, сприяння саморозвитку молоді;
- професійна адаптація – підвищення професійної кваліфікації учасників; Формування конкурентоспроможності, адаптація до сучасних вимог ринку праці;
- освітня – поглибити та розширити знання, отримати нові знання та спеціальні навички, доповнити освітні пропозиції;
- громадянська – сприяння розвитку демократії та становленню громадянського суспільства, зростанню громадянської активності;
- дозвіллева – організація змістовного дозвілля учасників;
- психологічна – створення умов для зростання мотивації молоді та розвитку її особистості (С.Г. Овчаренко, 2014).

Досліджуючи соціальний потенціал освіти дорослих, Л. Тимчук як основоположну виділяє соціально-адаптаційну функцію неформальної освіти: відповідь на соціальні проблеми та проблеми шляхом прискорення соціальної адаптації різних груп населення (Л. Тимчук, 2005).).

I. Пекар, протиставляючи функції неформальної освіти системі формальної освіти, виділяє компетентнісну функцію як базову функцію, яка реалізується через формування компетентностей учасників неформальної освіти у сферах, які їх цікавлять і не викликають. Репрезентують зміст формальної системи (наприклад: компетентність у сфері управління стресом, конструктивного вирішення конфліктів тощо) (Пекар І., 2011). У роботі Ю.М. Лук'янова, навпаки, враховує важливість неформальної освіти у системі формальної освіти і, відповідно, виділяє освітню функцію як спосіб гнучкого доповнення освітніх пропозицій відповідно до потреб учнів та студентів (Лук'янова Ю.М., 2012). Подібну думку висловлює і Н.В. Сулаєва: Вивчаючи менеджмент неформальної освіти, дослідниця виділяє освітньо-інтеграційну функцію, яка спрямована на інтеграцію неформальної мистецької освіти з формальною освітою вищого педагогічного навчального закладу (Сулаєва Н.В., 2011).

Проведений аналіз дозволяє виділити два рівні формування функцій неформальної освіти молоді: вертикальний (соціальний) – як рівень підвищення статусу учасників та горизонтальний (особистісний) – як рівень розширення можливостей задоволення потреб та інтересів учасників (рис. 1.2).

Отже, ми визначили дві основні функції неформальної освіти учнівської молоді – соціальну (зміна соціального статусу через набуття додаткових навичок) та особистісну (самореалізація молоді через задоволення актуальних потреб, інтересів та створення простору для дій).). Визначені основні функції можна поділити залежно від цілей організації неформальної освіти студентів, сфери наукових досліджень, інтересів учасників освітнього простору тощо.

Крім того, ми розглядаємо можливість формулювання твердження про міждисциплінарний характер системи неформальної освіти як цікавий висновок із проведеного функціонального аналізу. А саме, як видно зі змісту представлених функцій, неформальна освіта може бути предметом дослідження психології, соціології, валеології, аксіології, дозвіллевої науки та інших наук та їх галузей.

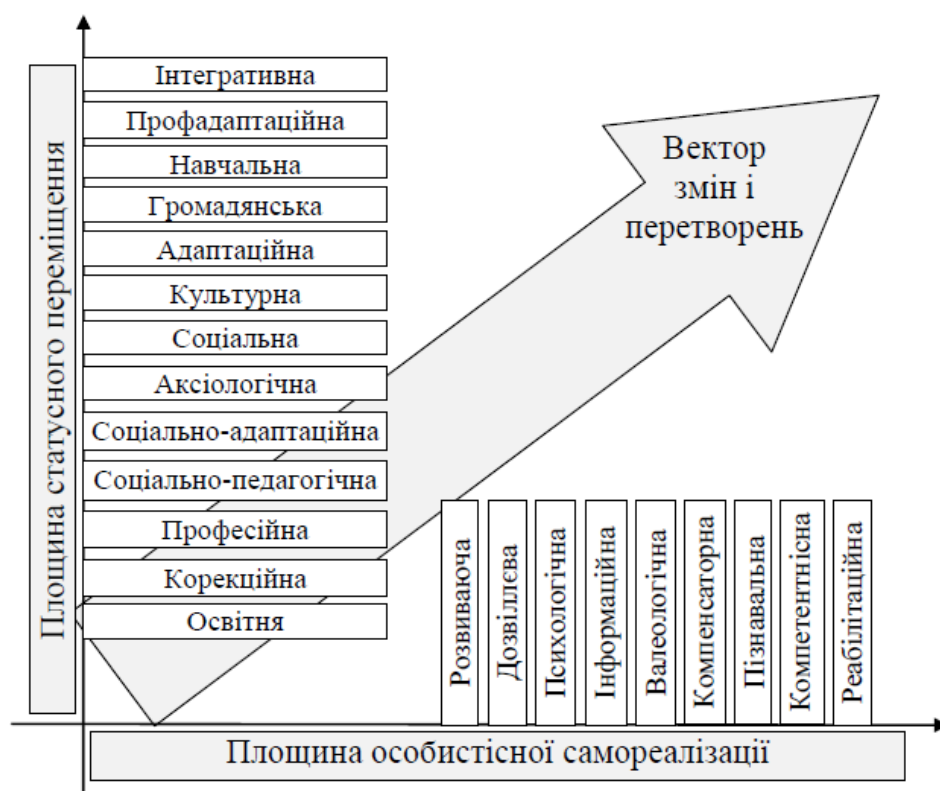

Рис. 1.2. Функції неформальної освіти студентської молоді

Іншими важливими особливостями неформальної освіти, які виділяє О.Огієнко, описуючи та аналізуючи шведський досвід освіти дорослих, є відсутність «вчителів» як організаторів педагогічних впливів; На їх місце приходять особистість «лідера» як провідника певних ідей, організатора взаємодії та діалогу учасників. Такий підхід дає змогу, по-перше, уникнути об'єктно-суб'єктного підходу в організації навчання молоді; по-друге, враховує досвід та інтереси всіх учасників неформальної освіти; По-третє, він реалізує ідею навчання через розподіл сил. Зазначені особливості дозволяють висвітлити наявність корелятивних зв'язків між неформальною освітою та процесом формування громадянських цінностей її учасників (Огієнко О., 2010).

Це підтверджується виділеними Овчаренко С. Г. ціннісними принципами, що забезпечують ефективність неформальної освіти:

- Рівність і демократія;
- діалогічність;
- доброзичливість;
- активне життя та громадянський статус;

- персональна відповідальність;
- взаємодопомога як передумова досягнення спільних цілей;
- свобода вибору;
- Нереалізованість певних думок і способів дій (Овчаренко С. Г., 2015).

Тому ми вважаємо організацію, впровадження та популяризацію різних напрямів неформальної освіти в молодіжному середовищі ефективним інструментом підготовки здобувачів освіти.

1.2. Перспективи впровадження неформальної освіти в рамках процесу євроінтеграції

Питання неформальної освіти обговорюється в Україні вже давно, але в контексті практичного руху до реальної інтеграції до Європейського Союзу воно набуло особливої уваги. Нарешті, Угода про асоціацію, рекомендації Європейської Ради від 2012 року, пишуть про визнання неформальної освіти та навчання. Неформальна освіта – це освіта, яка інституціоналізована, цільова та спланована навчальним закладом без пропозиції освітніх програм і кваліфікацій, визнаних національними органами управління освітою, або без кваліфікації взагалі, і яка є доповненням, альтернативою та/або як додаток до формальної освіти в рамках навчання впродовж життя; слугує забезпеченню права людей будь-якого віку на доступ до освіти, але не передбачає обов'язкової безперервної структурованої послідовності здобуття освіти і може бути короткостроковим та низької або високої інтенсивності, зокрема у формі короткострокових курсів, семінарів, практичних курсів. Незважаючи на те, що неформальна освіта безпосередньо не веде до формальних кваліфікацій, визнані формальні кваліфікації можна отримати шляхом завершення певних індивідуальних програм неформальної освіти та відповідного визнання набутих знань, навичок та інших компетенцій уповноваженим органом. «Неформальна освіта (самоорганізована освіта, самоосвіта) – це цілеспрямоване та плановане навчання, але не інституціоналізоване, тобто менш організоване, ніж формальна та неформальна освіта» (Овчаренко С. Г., 2015). Оскільки переважна більшість розмов точиться навколо неформальної освіти, ми

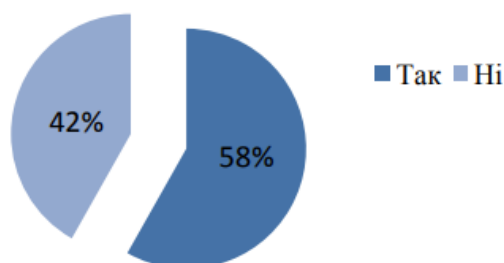
вирішили провести соціологічне опитування серед студентів нашого факультету та дізнатися їхню обізнаність та думку з цього приводу. Опитуванню передувала розробка міні-анкети з п'яти питань. Цільовою групою були студенти денної форми навчання 1-5 курсів факультету з різним рівнем активності та успішності.

Таблиця 1.2. Анкета для студентів

№	Запитання	Варіанти відповідей
1	Чи знаєте Ви, що таке неформальна освіта?	Так/Ні
2	Чи доводилось Вам бути поза межами ВНЗ на тренінгах та семінарах?	Так/Ні
3	На скількох семінарах/тренінгах вам довелося побувати?	1-2 / 3-5 / 6 і більше
4	Чи сподобалось Вам подача інформації на таких заходах?	Так/Ні/Не могу дати точну відповідь
5	Чи вважаєте ви, що дана практика має враховуватись при прийомі на роботу?	Так/Ні/Не могу дати точну відповідь

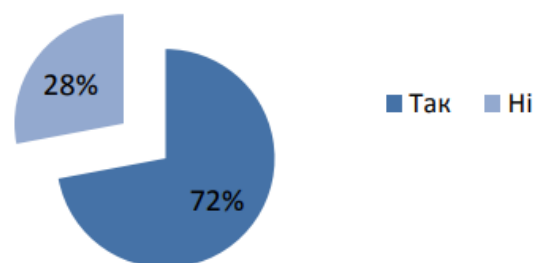
Загалом було опитано 311 студентів та отримані такі результати:

Чи знаєте Ви, що таке неформальна освіта?

а

Чи доводилось Вам бути поза межами ВНЗ на тренінгах та семінарах?

б

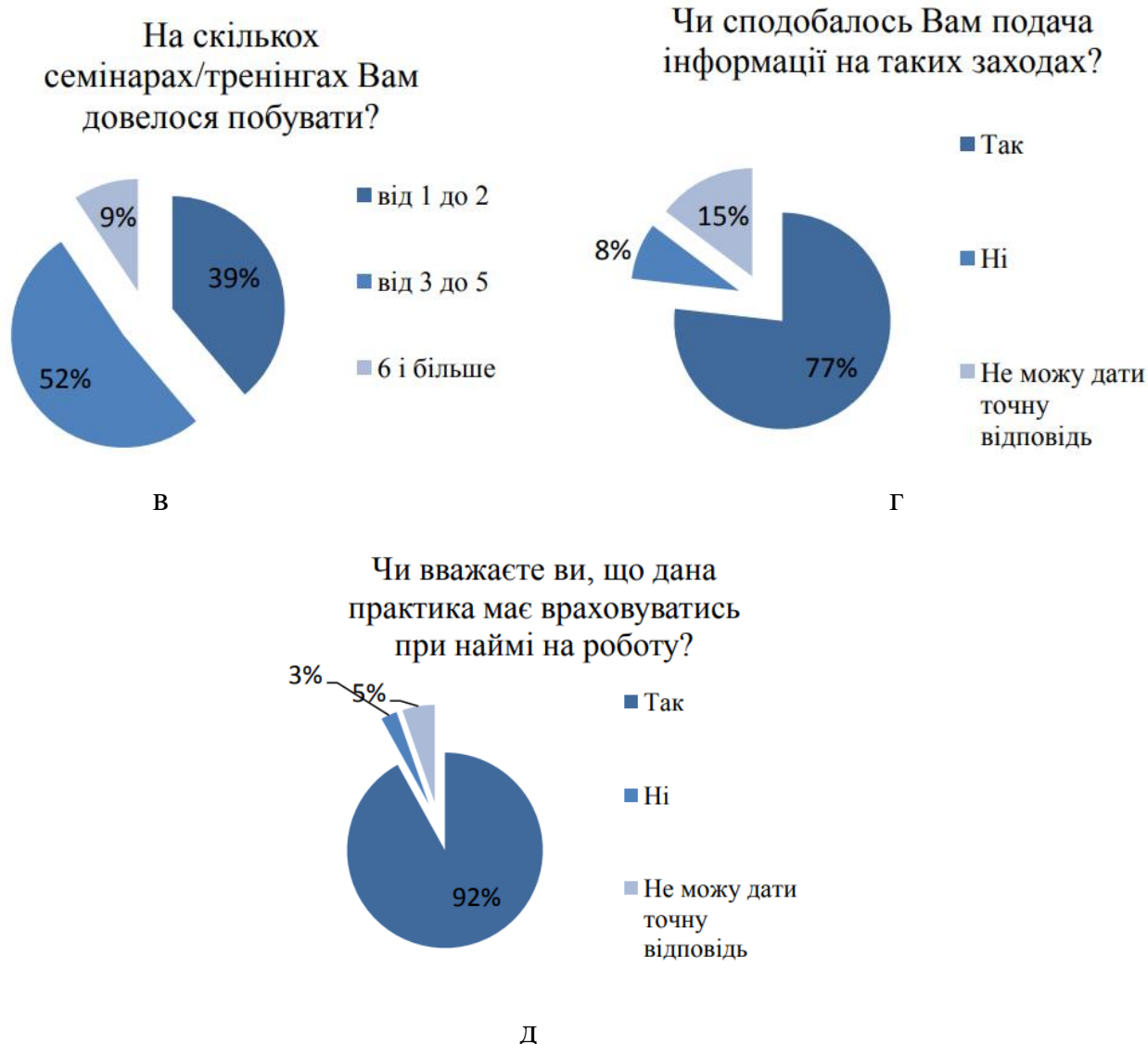

Рис. 1.3. Результати опитування студентів щодо неформальної освіти

За результатами опитування студентів можна помітити, що більшість респондентів (72%) користуються можливостями позашкільної освіти. Водночас зауважимо, що лише 58% респондентів мають уявлення про сам термін «неформальна освіта». Це непоганий результат, але з точки зору реалізації законопроекту цей відсоток з часом значно зросте. Хороша тенденція спостерігається серед студентів, які брали участь у семінарах/тренінгах: більшості (52%) вдалося взяти участь у 3-5 таких заходах, а 77% студентів сподобалася надана інформація. Також обнадіює те, що 92% опитаних студентів вважають це неформальне навчання важливим при прийомі на роботу. На останньому наголошується в новому законопроекті. Також важливо відокремити волонтерство в контексті впровадження неформальної освіти,

оскільки волонтерство та неформальна освіта є взаємопов'язаними поняттями, які ставлять питання громадянської активності.

Бачимо що у країнах, де формальна освіта функціонує стабільно, держава надає пріоритет неформальній освіті. Тому європейські країни мають дуже потужний спектр різноманітних програм, які допомагають підвищити професійні навички та отримати нові знання через неформальну освіту. Найпопулярнішою з цих програм є «Еразмус+», яка частково діє в Україні та дає змогу обмінюватися новим досвідом, знаннями, культурою, контактами через волонтерську роботу, молодіжні обміни, навчання тощо. Україна є державою, яка є пріоритетним партнером ЄС у рамках Європейської політики сусідства (ЄПС) та Східного партнерства. У ході початку співпраці з ЄС в рамках Угоди про асоціацію Україна зможе повніше використовувати можливості неформальної освіти, оскільки сторони погоджуються сприяти тіснішій співпраці та обміну досвідом у сфері молодіжної політики. Не можна сказати, що неформальна освіта в Україні не розвивається. На шляху євроінтеграції останнім часом з'явилися різноманітні форми та прояви: проекти, навчальні курси, семінари, форуми за участю європейських експертів. Але, на жаль, не всі усвідомлюють важливість цього розвитку та подальші перспективи.

Проаналізувавши поточний стан та перспективи розвитку неформальної освіти в Україні, можна виділити наступні основні переваги:

- Формування активної громадянської позиції молоді;
- Підвищення професійних і соціальних навичок, самовдосконалення;
- підвищення мотивації до навчання;
- сприяння демократизації;
- здатність гнучко та швидко реагувати на потреби ринку праці та послуг;
- Можливість самостійного вибору часу, місця та тривалості навчання;
- Прискорення процесу євроінтеграції та обмін досвідом.

Сьогодні глобальна тенденція спрямована на зближення та взаємодоповнення формальної та неформальної освіти, а не на конкуренцію між ними. Неформальна освіта може стати полігоном для випробування

методів та інструментів, які пізніше можуть бути використані у формальній освіті. Проте не слід забувати, що неформальна освіта, на відміну від формальної, є факультативною та добровільною, а значить, не може замінити чи замінити існуючу освітню інфраструктуру (Рекомендації ради ЄС, 2012).

З метою підвищення обізнаності у сфері неформальної освіти та прискорення процесу її реалізації пропонуємо наступні основні заходи: - Покращення співпраці з громадськими організаціями через реалізацію українських програм підтримки розвитку неформальної освіти; - Створення всеукраїнської платформи неформальної освіти з метою інформування освітян про розробки та методи роботи в цій сфері; - Реалізація державних програм обміну з європейськими країнами на базі вищих навчальних закладів для обміну досвідом у сфері неформальної освіти. Певні кроки в цьому напрямку вже зроблено, тож залишилося лише прийняти закони про визнання неформальної освіти та волонтерської діяльності та продовжити плідну роботу в цьому напрямку. Отже, практична реалізація запропонованих заходів дозволить у найближчому майбутньому розвинути неформальну освіту в Україні та вивести рівень освіти на новий і якісний рівень. Це прискорить процес євроінтеграції України.

1.3. Зарубіжний досвід становлення та використання неформальної освіти молоді.

Інформальна освіта, як загально визнана складова безперервної освіти, є новою для української педагогічної думки як у контексті самого змісту поняття, так і в контексті методології та практики її організації. Це зумовлено дією ряду факторів, які ускладнюють використання поняття «неформальна освіта» у вітчизняних дослідженнях. Примітно, що оскільки термін має англійське походження, існують відмінності у його визначенні, перекладі та співвіднесенні з іншими, більш усталеними термінами та поняттями. Крім того, це поняття не врегульовано в українській законодавчій базі сфери освіти. Різний досвід організації неформальної освіти не є системним, що не дозволяє сформулювати їх закономірності чи тенденції. Це зумовлює актуальність наукового

дослідження сутності та змісту неформальної освіти, особливо на основі порівняльного аналізу досвіду країн, чії успіхи в організації неформальної освіти визначають її подальший розвиток.

Аналіз наукових публікацій свідчить про наявність порівняльних робіт, спрямованих на порівняння форм і систем освіти України з іншими країнами. Наприклад, Н. Горук провела дослідження проблеми неформальної освіти для жінок у США (Горук Н., 2011). У роботах А. Гончарука (Гончарук А. О., 2012) та О. Шапочкіної (Шапочкіна О. В., 2012) описано зміст організації неформальної освіти в країнах Європейського Союзу. Досвід неформальної освіти у Швеції, яка вважається соціокультурним феноменом, описано в дослідженні В. Давидової (Давидова В. Д., 2008).

Загальний аналіз світового досвіду організації неформальної освіти дозволив Л. Б. Лук'яновій виділити чотири вектори її формування: соціально-політичний (країни Скандинавії, Північної Європи – неформальна освіта як інструмент суспільно-політичного розвитку), культурний (Європейський Союз – неформальна освіта як інструмент аксіологічного розвитку), політично-активний (США – неформальна освіта як інструмент сталого розвитку) та економічний (пострадянські країни – неформальна освіта як інструмент економічного розвитку) (Лук'янова Л.Б., 2004). Визначені напрямки характеризують пріоритети суспільних перетворень та основні функції, що базуються на неформальній освіті.

Аналіз наукової літератури показує, що організація неформальної освіти є важливим суспільно-політичним завданням у більшості розвинених країн світу. Для полегшення узагальнення описаного досвіду ми систематизували його за хронологічно-територіальним критерієм: зі скандинавських країн, де неформальна освіта вважається особливим соціокультурним феноменом і досвід яких було покладено в основу методології неформальної освіти ; країни Європейського Союзу, де концепція неформальної освіти фактично набула особливої актуальності та державного визнання; США та Канада як країни, що мають особливий концептуальний підхід до розуміння та організації

неформальної освіти; у країнах Східного партнерства, де розвиток неформальної освіти наразі лише починається.

Скандинавські країни. Дослідник системи освіти дорослих у скандинавських країнах О.І. Огієнко характеризує освіту Данії, Швеції та Норвегії як складні, нелінійні, відкриті, але потенційну соціально-освітні системи, спрямовані на задоволення соціальних, професійних та особистих освітніх потреб. Вчений виділив інваріантні складові їх функціонування – цільову, структурну, організаційно-управлінську, технологічну та ефективну – та проаналізував основні організаційні форми неформальної освіти (фольклорну та професійно орієнтовану освіту для ринку праці). Інституційну основу реалізації неформальної освіти формує низка установ та організацій (вищі початкові школи, освітні асоціації, центри освіти для дорослих, публічні бібліотеки), які пропонують навчання та гуртки для адаптації та активізації населення. Основною особливістю неформальної освіти в скандинавських країнах є орієнтація на потреби населення – вона базується на ініціативі територіальних громад та громадських об'єднань. Роль держави полягає у фінансуванні неформальної освітньої діяльності шляхом збереження заробітної плати її учасників, надання субсидій та пільг провайдерам неформальної освіти, а також надання комплексної фінансової підтримки для навчання соціально ізольованих верств населення (неписьменних, безробітних, інваліди, переселенці) (Огієнко О.І., 2009) .

Подібні тенденції спостерігалися в дослідженні В.Д. Давидової про організацію неформальної освіти у Швеції. Для визначення неформальної освіти використовується термін «народна освіта», яка має більш ніж столітню історію і реалізується громадськими рухами та організаціями, дорослими колами, освітніми асоціаціями та центрами освіти дорослих. За словами дослідника, три чверті дорослого населення Швеції беруть участь у неформальній освіті, яка фінансується державою, регіональними та місцевими органами влади. Найпоширенішою формою організації неформальної освіти в Швеції є навчальні гуртки – соціальні середовища для спільно спланованих курсів з предмету чи галузі знань. Навчання в групах здійснюється на основі

критично-творчого підходу до навчання та використання методів: майстерня майбутнього, вулик, зміна складу групи, проекти, мозковий штурм, картографування, рольові ігри (Давидова В.Д., 2008).

Загалом описаний досвід організації неформальної освіти свідчить про важливість принципів неформальної освіти для суспільних перетворень. Концепція неформальної освіти в скандинавських країнах є основою для теорії та практики її поширення та розвитку в Європі. Він ґрунтується на децентралізованій діяльності навчальних груп для соціально ізольованих верств населення, орієнтований на потреби конкретних людей і розвивається залежно від ініціатив конкретних громад.

Країни Європейського Союзу. Основна стратегія неформальної освіти в цих країнах базується на Європейському посібнику з валідації неформальної та інформальної освіти (Європейська Комісія, 2008), яка спрямована на вирішення наступних нагальних завдань: сприяння діалогу між учасниками неформальної освіти з метою забезпечення визнання гарантованих результатів неформальної освіти; Розвиток систем неформальної освіти, результати якої можна перетворити на формальну систему кваліфікації персоналу; нормативно-правове забезпечення змісту курсів неформальної освіти для визнання їх результатів; Забезпечення взаємозв'язку між державними системами кваліфікацій та процедурами визнання результатів неформальної освіти; Розробка етичних стандартів збереження персональних даних учасників неформальної освіти.

Відповідно до завдань, неформальна освіта реалізується через заходи та програми, сплановані з урахуванням цілей та часу навчання та спрямовані на розвиток професійних навичок, підвищення рівня грамотності дорослих та надання базової освіти. Особливо актуальними вважаються такі форми неформальної освіти: підвищення кваліфікації, структуроване онлайн-навчання (включаючи відкриті освітні ресурси), курси та програми громадських об'єднань, організовані для своїх членів, цільових груп чи суспільства в цілому.

О. Лазаренко виділяє важливі заходи щодо залучення дорослих до безперервної освіти, визначені в Плані дій Європейського Союзу «Освіта для всіх»:

- 1) Вирівнювання навичок через модернізацію освіти;
- 2) Надання додаткових можливостей особам, які не мають відповідного рівня освіти/кваліфікації;
- 3) зменшення кількості некваліфікованих осіб;
- 4) соціальна інтеграція мігрантів;
- 5) Підвищення професійного віку (Лазаренко О., 2011).

Загальні тенденції організації неформальної освіти дорослих у країнах Європейського Союзу представлено в роботі Н.В. Махіні: З віком участь в освіті зменшується; наявність прямих кореляцій між початковим рівнем освіти особи та її участю в додатковій освіті; Зменшення участі населення в освіті з погіршенням соціальної ситуації в країні; менша поширеність додаткової освіти в сільській місцевості та серед етнічних меншин (Махія Н.В., 2013).

Сучасна ситуація розвитку неформальної освіти в країнах Європи характеризується відродженням традицій народної освіти; Перенесення ідеї особистого самовдосконалення в нові контексти, зокрема на робочі місця; Підтримка освітньої діяльності пенсіонерів.

А.Гончарук представив приклади організації неформальної освіти у Великій Британії та Німеччині. Зокрема, у Великій Британії існують центри освіти для дорослих, факультети додаткової освіти при університетах, громадські коледжі, короткострокові коледжі-пансіони, навчальні організації (компанії, які організують навчання для власних працівників), університети третього віку. У Німеччині діють державні університети та асоціації робітничої освіти; Освітні послуги також надають церкви та профспілки (Гончарук А., 2012). У роботі О.В. Шапочкіна розповіла про цікавий факт, що розвиток неформальної освіти в Німеччині виник в результаті порівняння успішності шкіл різних країн світу (дослідження PISA), а згодом експериментальна модель очного навчання була впроваджена в школу. Діяльність офіційних навчальних закладів. Є також центри дозвілля та молодіжні клуби. Дослідниця також

висвітлила сучасні тенденції розвитку неформального навчання майбутніх учителів у Німеччині: державна підтримка та ініціативи громадян; взаємовплив і взаємодоповнення формальної та неформальної освіти в системі безперервного професійного навчання; варіативність методичного забезпечення реалізації завдань неформальної освіти (О.В. Шапочкіна, 2012). Ми враховуємо той факт, що у Великій Британії існує посада Міністра з питань подальшої освіти, навичок та навчання протягом життя (Лук'янова Л.Б., 2014).

У роботі В.В. Стрижалковська розповідає про чеський досвід підтримки обдарованих учнів через громадські організації, який навряд чи можна віднести до неформальної освіти, оскільки вона має більш економічний та комунікативний характер. Водночас дослідниця відзначила низку спільних потреб в освітньому секторі значної кількості країн, таких як: легітимність, фінансова підтримка держави, системність та комплексність (Стрижалковська В.В., 2012).

Литовський досвід організації неформальної освіти характеризується реструктуризацією шкіл для дорослих у центри освіти дорослих, які використовують різні форми організації освітнього процесу (навчання, консультації, стаціонарне та дистанційне навчання) та охоплюють різні групи населення. Населення – люди різних прошарків, які працюють, виховують дітей вдома, визнані інвалідами та інші категорії (Вятярис В., Чужас Р., 2014).

У Польщі існує широка мережа університетів третього віку та шкіл для дорослих, інститутів безперервної освіти та центрів додаткового професійного навчання; Майбутніх фахівців готуватимуть за напрямком «Андрагогіка та неперервна освіта». Пріоритетними напрямками організації неформальної освіти дорослих у Польщі є освітні потреби регіональних ринків праці, особливих соціальних груп населення, професійних чи територіальних спільнот та окремих осіб (Міхальчук О.О., 2012).

Тому організація неформальної освіти в країнах Європейського Союзу сьогодні характеризується широким політичним, державним і суспільним визнанням її важливості та впровадженням форм і методів її організації відповідно до потреб населення. Неформальні навчальні заклади в Європі

відрізняються залежно від соціально-політичної та економічної ситуації в країні; При цьому основними постачальниками освітніх послуг є державні установи та громадські об'єднання.

Канада і США. Досвід Канади та США фахівці з порівняльної освіти називають особливим, що визначається децентралізацією системи освіти та відсутністю державного втручання в діяльність навчальних закладів. У Канаді представлено класифікацію закладів безперервної освіти, ключовою формою яких є неформальна освіта, залежно від сфери діяльності її учасників: мистецький напрямок (живопис, акторська майстерність, кінематограф тощо); соціально-виховна спрямованість підтримки іммігрантів (державні та громадські організації, діяльність яких спрямована на соціальну адаптацію іммігрантів, у тому числі за допомогою виховних засобів); соціально-освітній менеджмент для підтримки корінного населення (спеціалізовані установи для сприяння адаптації соціально ізольованих верств населення); Лінгвістичний менеджмент (школи іноземних мов); напрям базової освіти (освітні організації, що забезпечують формування загальної грамотності); медичний менеджмент (організації терапевтичного та фельдшерського менеджменту); професійна орієнтація (професійні об'єднання для підвищення кваліфікації працівників певної галузі); андрагогічне керівництво (шкільні ради та консорціуми, що пропонують програми освіти для дорослих); Дистанційне спрямування (державні та приватні установи, що пропонують програми дистанційного навчання) (Orton L., 2009).

Основними провайдерами неформальної освіти в Канаді є приватні некомерційні організації – громадські ради з освіти дорослих, які пропонують курси з розвитку грамотності, оволодіння англійською мовою, навчання соціально значущих професійних навичок, активної громадянської позиції та розвитку кар'єри; Крім того, існують волонтерські програми розвитку грамотності через організацію репетиторських послуг (О. Барабаш, 2012).

На нашу думку, головною особливістю неформальної освіти в Канаді є те, що вона зосереджена на вирішенні нагальних соціальних потреб – надання середньої освіти ізольованим верствам населення (включаючи мігрантів) для

формування базових навичок грамотності, функціональної грамотності та соціального розвитку.

Н.М. Горук у порівняльному дослідженні неформальної освіти в США та Україні виокремлює два напрями в організації неформальної освіти в США: педагогічний (поширення знань, інформації та навичок) і реформаторський (зміна суспільних явищ і підвищення рівня життя людей). Населення). Дослідник включає навчальні заклади (школи, коледжі, університети), університетські розширення, громадські організації та клуби, релігійні організації, початкові школи, жіночі організації, групи за інтересами, місця професійної діяльності, кооперативні товариства, бібліотеки, музеї, громадські кухні. У цьому випадку організаційними формами неформальної освіти є освітні програми та курси, тренінги, проекти, лекції, літні сесії, освітні семінари, засідання клубів, освітні конференції, музейні виставки, гуртки читання, творчі майстерні, презентації. Цікавими, на нашу думку, є неформальні методи навчання, такі як: розповіді, автобіографії, історії з приватного життя, есе, кейс-метод, рольові ігри та моделювання, письмові роздуми, ведення щоденників, «польові нотатки» під час окремих видів діяльності (Н. Горук, 2011). Вважаємо важливим висновок Н. Терьохіної про те, що особливо в США, де держава утримується від втручання у сферу освіти, немає меж між формальними та неформальними формами навчання (Терохіна Н., 2014).

Особливим є досвід організації неформальної освіти молоді у ВНЗ. Процес професійної підготовки магістрів базується на індивідуалізації навчання через неформальні вибіркові курси навчання, які проводяться «асинхронно», тобто без урахування року навчання, нормативно встановленої тривалості навчання, навчальної групи тощо. дозволяє студентам зосередитись на обраній спеціальності, спеціалізуватися або отримати поглиблену підготовку. Основними принципами професійної підготовки є гнучкість, варіативність і прагматизм (професіоналізація), спрямовані на створення міждисциплінарних спеціальностей і, відповідно, вибірових предметів (Зіноватна О., 2011).

Варто зазначити, що дослідники системи освіти США називають її особливою через невтручання держави в процеси та результати навчання. Оскільки це одна з характерних особливостей неформальної освіти, то в системі освіти США важко розмежувати неформальну та формальну форми організації освітньої діяльності. Водночас хочеться відзначити високий ступінь індивідуалізації навчання з урахуванням потреб та інтересів учнів, а також використання інтерактивних педагогічних методів.

Цікаві результати порівняння розвитку системи неформальної освіти різних країн отримали учасники Форуму громадянського суспільства Східного партнерства (Познань, Польща, 28-30 листопада 2011 р.). Учасники Форуму зокрема зазначають, що етапи розвитку неформальної освіти в країнах Європейського Союзу визначаються необхідністю валідації та сертифікації результатів неформальної освіти; Натомість країни Східного партнерства зосереджуються на власному визначенні змісту, природи та правових засад організації неформальної освіти. У пострадянських країнах неформальну освіту розглядають переважно як додаткову, несертифіковану і тому малоефективну. Немає навіть єдиної категоріально-понятійної основи неформальної освіти: в Азербайджані та Вірменії в рамках професійного навчання; у Молдові існує розроблена, але не визнана концепція неформальної освіти; В Україні декларується неперервна освіта, одним із елементів якої є неформальна освіта, для якої відсутній державний механізм реалізації. Таку ситуацію пояснюють відсутністю культури довіри до діяльності громадських об'єднань у пострадянських країнах, а також відсутністю досвіду делегування повноважень з боку влади.

Лук'янова Л.Б. визначила головне протиріччя в дизайні безперервної освіти в Україні як невідповідність заявленої мети інтерналізації загальноєвропейських цінностей і створення єдиного освітнього простору та ставлення до освіти дорослих як до особистої справи кожної людини. Однією з причин такого протиріччя є незатребуваність додаткових форм освіти на суспільному, державному та муніципальному рівнях (Лук'янова Л.Б., 2014).

У Законі України «Про професійний розвиток працівників» (чинний з січня 2012 року) неформальне професійне навчання працівників визначається як процес набуття працівниками професійних знань, умінь і навичок, не регламентований місцем навчання, придбання, Тривалість і форма навчання здійснюється безпосередньо роботодавцем, за згодою працівників, на розсуд роботодавця за рахунок його ресурсів з урахуванням потреб власного підприємства чи іншої діяльності (Закон України, 2012). На нашу думку, таке визначення є некоректним, оскільки воно суперечить основним принципам і характеристикам неформальної освіти. Водночас наявність дефініції дала змогу розробити державний механізм підтвердження кваліфікації за результатами неформального навчання робітничим професіям, яке здійснюють центри зайнятості (Василенко Н.Г., 2014).

На законодавчому рівні відсутнє закріплення ролі та результатів неформальної освіти. Лук'яною Л.Б. розроблено «Концептуальні положення освіти дорослих», в основі яких лежить оцінка ситуації через аналіз освітніх потреб дорослих громадян України, можливостей задоволення цих потреб, а також територіальної та вартісної доступності освітніх програм з різних заклади, які усвідомлюють необхідність визнання додаткових форм навчання, можливості їх державної атестації; Децентралізація управління системою освіти (Лук'янова Л.Б., 2014).

Як загальні тенденції розвитку неформальної освіти в країнах Східного партнерства ми виділили: плутанину в поняттях, відсутність законодавства, підміну понять неформальної освіти діяльністю державних інституцій – курси підвищення кваліфікації, перенавчання при працевлаштуванні. Центри тощо; Обмеження освітньої діяльності недержавних установ через їх контроль, невизнання результатів. Основний досвід організації неформальної освіти реалізовано через призму діяльності міжнародних фондів та освітніх програм; неформальна освіта реалізується переважно коштом і зусиллями громадських організацій; Переважання короткострокових курсів спостерігається як вираження безсистемності навчальної діяльності. Відсутність цілеспрямованої державної політики щодо розвитку неформальної освіти.

На нашу думку, не слід забувати про протиріччя: так, з одного боку, система формальної освіти супроводжується процесами інституційної безпеки та легалізації. Але, з іншого боку, неформальна освіта, протилежна формальній за цілями, принципами та методами організації, стає формальною, коли її інституціоналізують. Тобто відбувається циклічний процес переведення ефективних форм навчання та виховання від інноваційних форм до традиційних шляхом їх розробки та впровадження. Відповідно, у навчально-виховному процесі неформальна освіта відіграє роль стихійного експериментального процесу, забезпечуючи перехід ефективних практик у сферу формальних (легалізованих, поширених тощо). Водночас формальна освіта спрямована на стабілізацію форми, тобто на обмеження та стандартизацію вибору; що обмежує його ефективність.

Дизайн неформальної освіти за кордоном залежить від економічної, політичної та соціальної ситуації в країні. Основними провайдерами неформальної освіти є громадські об'єднання, навчальні заклади та професійні асоціації. Країни з розвинутою системою неформальної освіти мають розвинену законодавчу базу та державні механізми її забезпечення. Країни, де неформальна освіта перебуває на стадії зародження, характеризуються зацікавленістю науковців у визначенні природи, змісту та потенціалу неформальної освіти, а також зацікавленістю практиків у визнанні досвіду неформальної освіти інноваційним.

1.4. Вплив інформаційних технологій на розвиток неформальної освіти

Розвиток інформаційних технологій став важливим фактором розвитку всіх систем освіти, особливо неформальної. Зрештою, це виводить доступність освіти на якісно новий рівень. З цієї причини останнім часом у всьому світі спостерігається збільшення доступності освітніх послуг через комп'ютерні системи. Поява та розвиток електронного навчання як однієї з форм неформальної освіти додає певні особливості до його визначення: - гнучкість – студенти працюють там і коли їм зручно, що дозволяє їм розподіляти свій час

між навчанням, роботою, сім'я та відпочинок; - наявність навчально-методичних матеріалів; - вміння використовувати різні ресурси для навчання; - Зворотній зв'язок (модератори та викладачі систем електронної освіти надають допомогу та рекомендації, забезпечують засвоєння знань); - розвинена комунікація (отримання інформації через Інтернет-конференції, форуми тощо). Якість і зміст неформальної освіти тісно пов'язані з розвитком масових відкритих онлайн-курсів (МВОК), які з 2012 року широко використовуються провідними університетами світу. За статистикою сервісу ІМОК «Class Central», загальна кількість курсів ІМОК на кінець 2016 року становила 6850 у понад 700 університетах світу. Однак через недостатнє знання англійської мови українські вчителі не мають можливості пройти такі курси. В Україні початком МВОК можна вважати 2014 рік, коли стартував інтерактивний освітній онлайн-проект EdEra, який використовує ІТ для створення онлайн-курсів і широкого спектру освітнього контенту. У 2014 році також була відкрита реєстрація на перші онлайн-курси проекту Prometheus. За перші 6 місяців з моменту старту проекту на сайті було зареєстровано понад 70 000 користувачів. Обидві україномовні онлайн-платформи працюють за підтримки Міністерства освіти і науки України. В Україні вже є багато платформ, де можна безкоштовно пройти онлайн-навчання. Наприклад, ВУМ, Despro, CivicPortal, Культура і креативність, Практикум, офіційні курси Google та інші. Варто відзначити практичну спрямованість та ефективність таких форм неформальної освіти, як вебінари, тренінги, відкриті онлайн-практикуми тощо. Вебінари як спосіб організації онлайн-зустрічей та новітній формат проведення семінарів, тренінгів та інших заходів через Інтернет пропонує вчителям багато можливостей для набуття технологічних навичок. У процесі таких форм неформальної освіти також розвиваються компоненти педагогічної компетентності, які взаємопов'язані та мають здатність до саморозвитку. Через проведення заходів та навчальних курсів відбувається самоствердження та самореалізація фахівця у професійній діяльності. Сучасний ринок освітніх послуг пропонує широкий спектр платформ для неформального дистанційного

навчання, які включають відносно велику кількість курсів з різних галузей знань.

Розглянемо деякі з них, запропоновані Міністерством освіти і науки України. Prometheus – український громадський проект відкритих масових онлайн-курсів, запущений у 2014 році. Головна мета проекту – надати всім бажаючим безкоштовний онлайн-доступ до курсів. Також надає доступ до онлайн-підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання. Його партнерами є найкращі університети країни. Кожен курс складається з відеолекцій, інтерактивних завдань і форуму, де студенти можуть ставити запитання викладачеві та спілкуватися. Після успішного проходження курсу ви отримаєте електронний сертифікат, що підтверджує отримані знання. Курси Prometheus доступні онлайн у будь-який час, а платформа також пропонує мобільний додаток для Android та iOS.

Ed-Era (Education Era) — освітня онлайн-студія, яка розробляє онлайн-курси, інтерактивні підручники та спеціальні освітні проекти. Всі курси тут безкоштовні, але після їх проходження кожен охочий може подякувати проекту. Кожна лекція супроводжується допоміжним матеріалом (короткі відео, запитання та завдання для кращого засвоєння матеріалу) – конспектом з ілюстраціями та поясненнями. Кожного тижня студенти виконують домашні завдання та складають іспит в кінці курсу. Ви можете навчатися в будь-який час, і ваші успіхи будуть підтверджені сертифікатом (<https://www.ed-era.com>).

<http://edX.org/> — це платформа, яка пропонує якісні безкоштовні освітні курси від найкращих університетів світу (понад 90 глобальних партнерів). 2012 з Гарвардського університету і Массачусетського технологічного інституту. Безкоштовні курси з інформатики, мови, інженерії, психології, електроніки, біології, маркетингу.

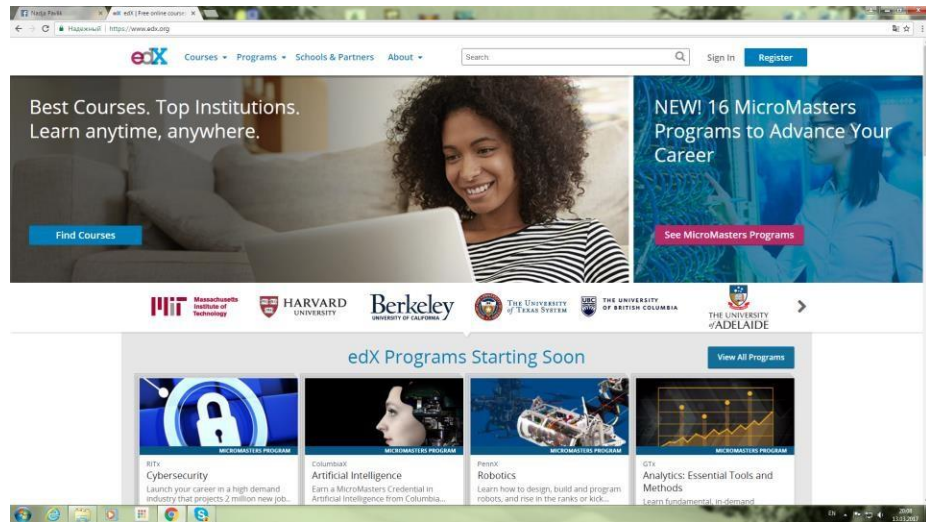

Рис. 1.4. Платформа <http://edX.org/>

<http://academicearth.org/> – Веб-сайт, створений у 2009 році, щоб забезпечити доступ до освіти світового рівня. Пропонує безкоштовні курси в онлайн-коледжах найкращих університетів світу. Пропонує сотні курсів з бухгалтерського обліку, бізнесу, освіти, менеджменту, маркетингу та психології. Також представляє гранти на дослідження та освітні гранти на конкурсній основі.

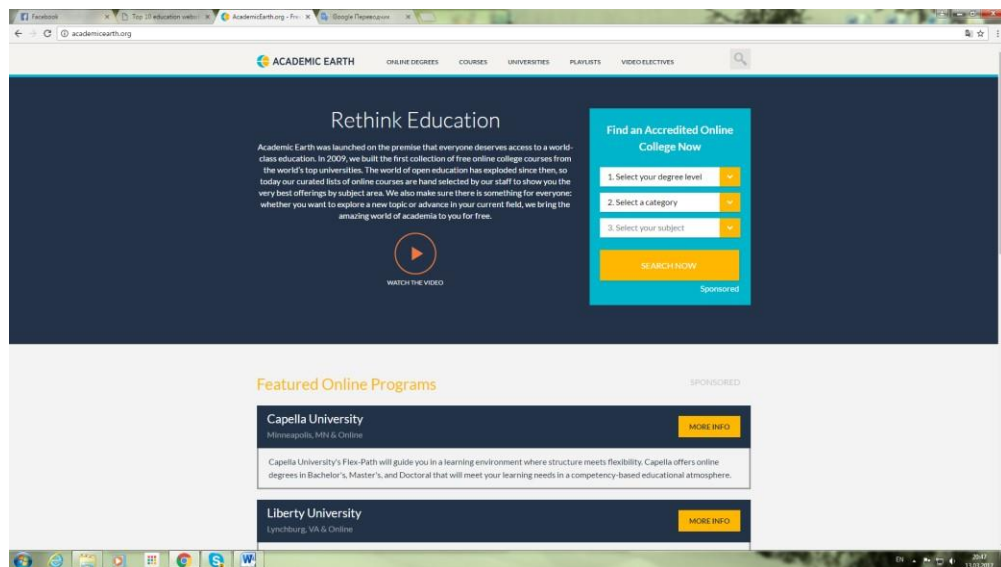

Рис. 1.5. Платформа <http://academicearth.org/>

<https://archive.org/> – некомерційна бібліотека з понад 284 мільярдами веб-сторінок; Надає доступ до мільйонів книг, фільмів, програм тощо. Заснована в 1996 році для забезпечення загального доступу до знань. Зберігає понад 20 років історії веб-пошуку та робить її доступною через Wayback Machine.

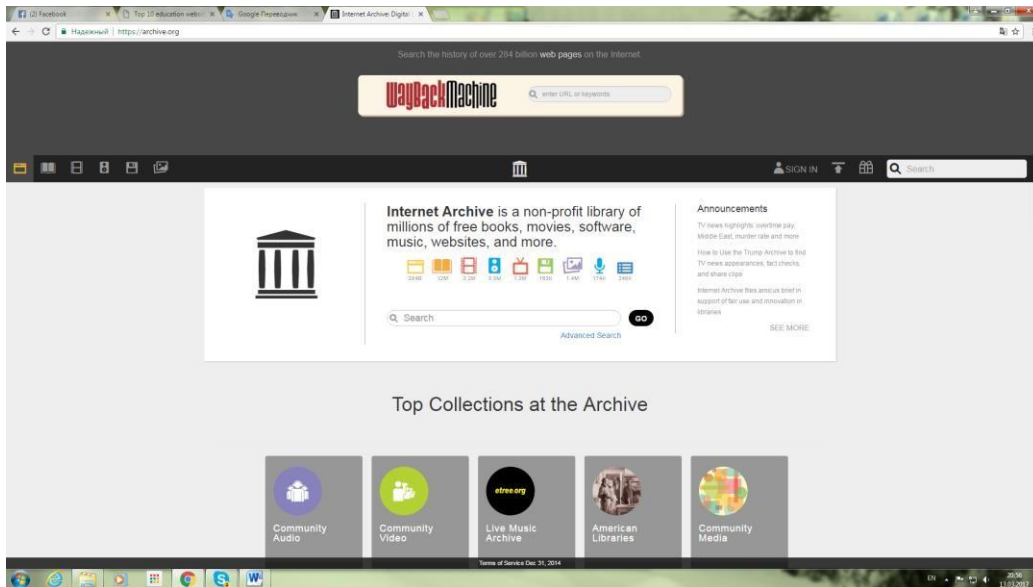

Рис. 1.6. Платформа <https://archive.org/>

<https://www.futurelearn.com/> – Онлайн-ресурс безкоштовної освіти від провідних світових університетів і культурних установ. Заснований Відкритим університетом і має понад 40 років досвіду дистанційного та онлайн-викладання. Перші курси були запущені в 2013 році. На сьогоднішній день до ресурсу приєдналося понад 5 мільйонів користувачів. Він об'єднує 117 партнерів з усього світу та пропонує найкращі дисципліни британських університетів.

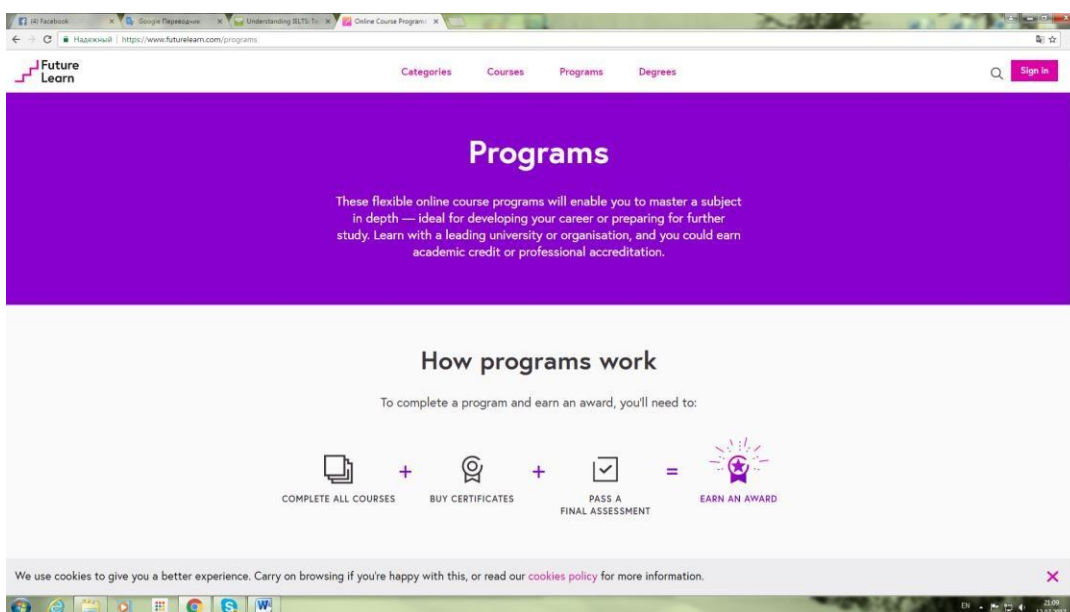

Рис. 1.7. Платформа <https://www.futurelearn.com/>

<https://coursera.org/> – платформа, яка пропонує онлайн-курси (2000 найменувань); спеціалізації (більше 160) та 2 освітні ступені. Заснована у 2012 році професорами Дафною Коллер і Ендрю Нг, які хотіли поділитися своїми знаннями і досвідом. Об'єднує 149 університетів світу.

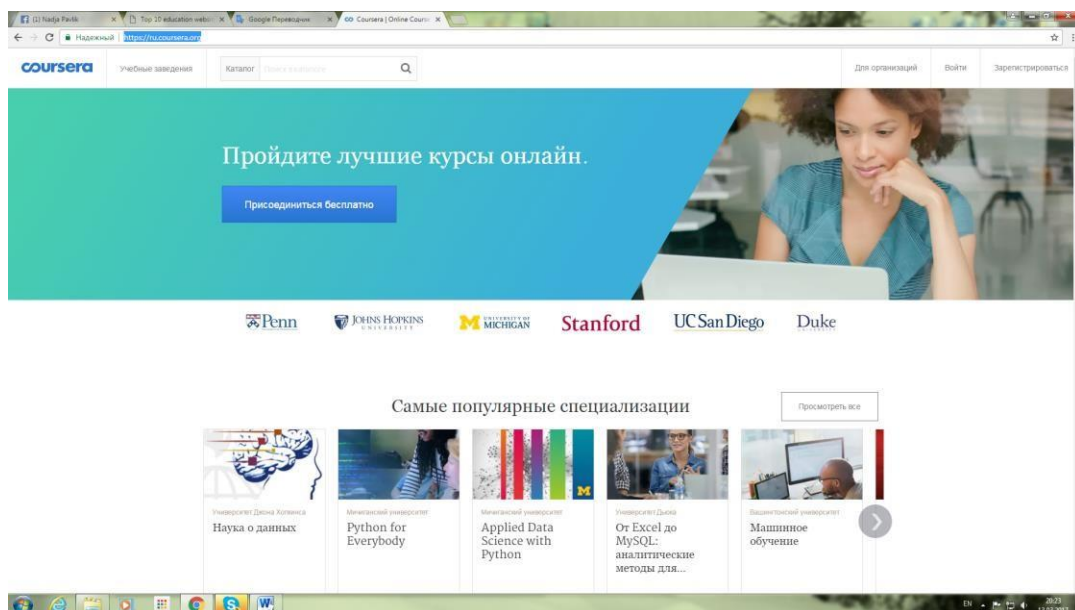

Рис. 1.8. Платформа <https://coursera.org/>

<http://gurt.org.ua/> – ресурсна платформа українських інститутів громадянського суспільства; створена у 1995 році і наразі є провідним центром суспільної інформації та експертизи. Містить анонси тренінгів, семінарів, вебінарів по всій країні.

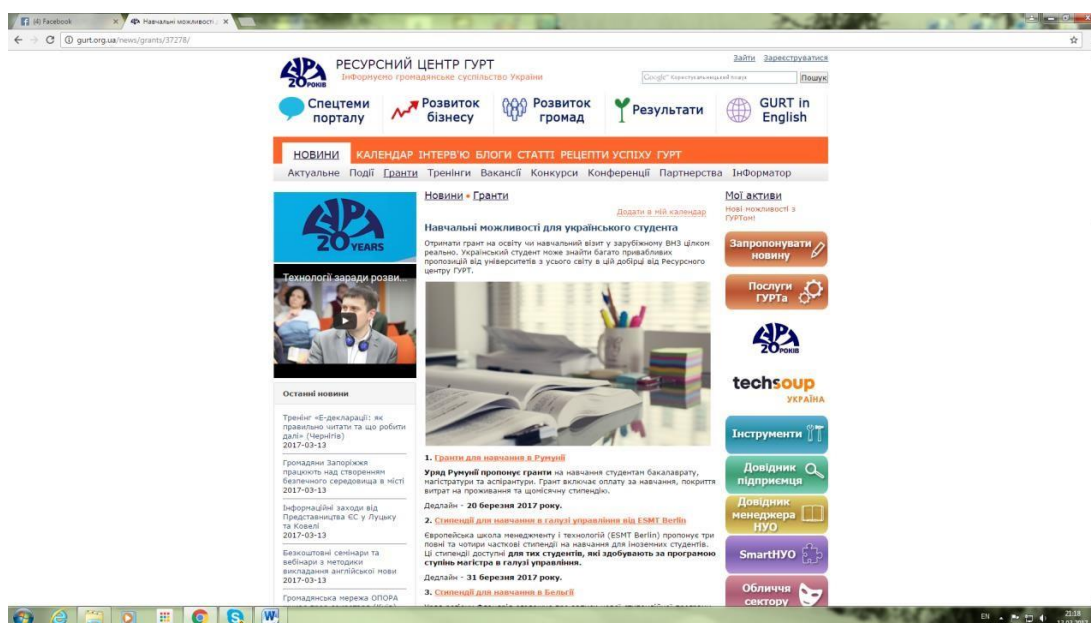

Рис. 1.9. Платформа <http://gurt.org.ua/>

<http://learnlifelong.net/platform> – Інтернет-ресурс, створений для налагодження комунікації між бажаючими навчатися та освітніми інституціями. Пропонує послуги для суб'єктів неформальної освіти: українців, які бажають отримувати нові знання та навички (з 14 років) та провайдерів освітніх програм, які реалізують освітню діяльність в Україні.

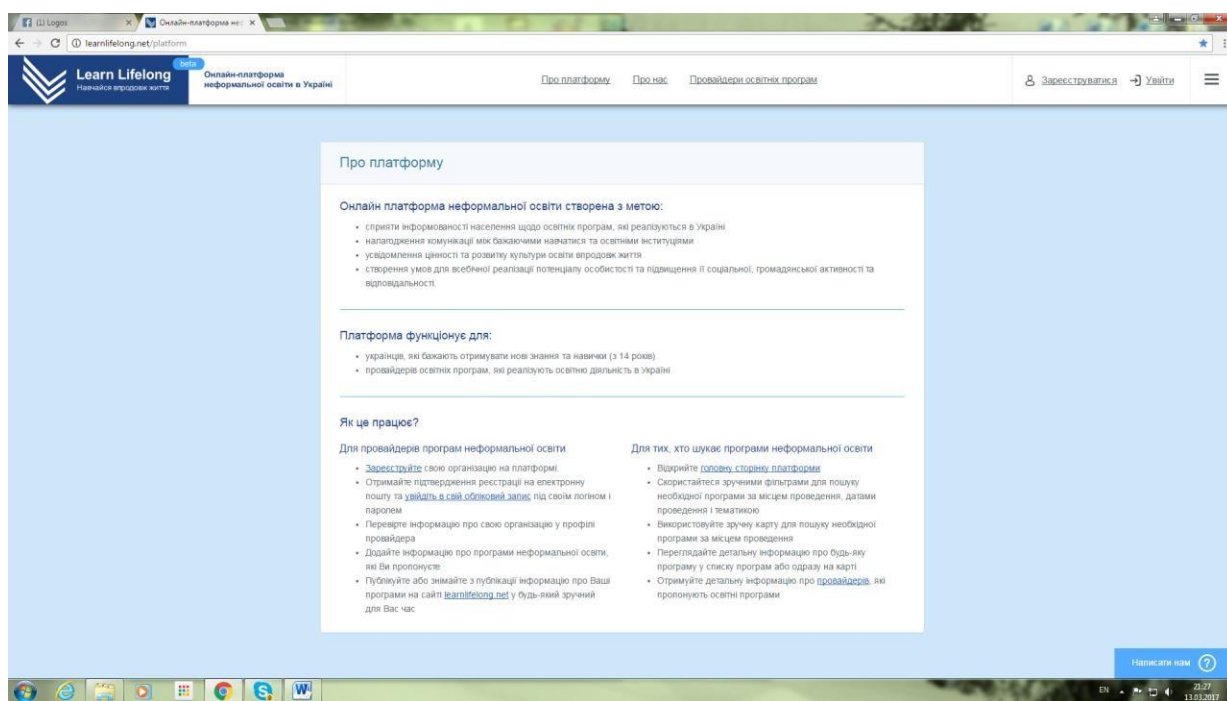

Рис. 1.10. Платформа <http://learnlifelong.net/platform>

Udacity – більшість курсів мають технічний характер (<https://www.udacity.com>). Окремими розділами представлені матеріали з математики, економіки, дизайну та інших наук (фізики, біології). Загалом Udacity пропонує близько 30 курсів, розділених за рівнем складності: початковий, просунутий, професійний. Кожен курс складається з кількох уроків, які містять відео. В кінці курсу є завдання, яке допомагає перевірити засвоєння матеріалу. Кожен курс триває близько 2 місяців, і щотижня на навчання потрібно витратити близько 6 годин. За допомогою Udacity можна навіть працевлаштуватися, оскільки інформація про студентів передається (за згодою) роботодавцям, які мають угоду з компанією. Зараз платформа співпрацює з Google Group, фінансовим гігантом Bank of America, соціальною мережею Facebook та іншими.

Canvas Network – проект характеризується великою різноманітністю курсів, які проводять люди різного рівня освіти та сфери діяльності: доктори наук, менеджери, письменники. Курси не дотримуються єдиного підходу до навчання. Особливості окремих курсів можна знайти в описі. Курси тривають 2-3 тижні і оголошуються на місяць або раніше, щоб бажаючі могли записатися заздалегідь. Canvas Network пропонує безкоштовні, частково безкоштовні та платні курси. За умовно безкоштовними пропозиціями є можливість придбати додаткові навчальні матеріали 135 (посібники, література), за платними пропозиціями – отримати кредити в системі безперервного навчання (<http://www.canvas.net>).

Udemy — це платформа, яка пропонує освітні проекти, розділені на 16 категорій, які викладають практики. Він пропонує широкий спектр курсів, включаючи продуктивність, стиль життя та музику. Є як безкоштовні, так і платні курси. Навчальні матеріали представлені у вигляді відео, аудіо, презентацій та тексту. Udemy також дозволяє організаціям створювати власні проекти корпоративного навчання. Після закінчення курсів студенти можуть отримати сертифікат від відомих компаній, таких як Cisco Systems, Microsoft Corporation, Financial Industry Regulatory Authority та інших (<https://www.udemy.com>).

Sodecademy – це інтерактивна онлайн-платформа, заснована в 2011 році для вивчення 7 мов програмування – Python, PHP, jQuery, JavaScript, Ruby, а також мов опису для зовнішньої розмітки сторінок HTML і CSS. На веб-сайті будь-хто може створювати та публікувати нові курси за допомогою Course Creator. Деякі курси мають «пісочниці», де користувачі можуть перевірити свій код. Codecademy також запустила програму для iOS, Hour of Code, для тих, хто хоче навчитися програмувати в цікавій формі. Станом на січень 2014 року 24 мільйони користувачів виконали понад 100 мільйонів вправ (<https://www.codecademy.com>).

Duolingo – це безкоштовна платформа для вивчення іноземної мови (<https://uk.duolingo.com>) з українським інтерфейсом. Навчання проходить у формі гри, з кожним рівнем завдання ускладнюються і за їх виконання ви

отримуєте «гроші» - лінготи. З ними можна купити перехід на вищий рівень. Більше уваги приділяється письмовим урокам і диктантам і менше усній мові. Користувачі цієї онлайн-платформи можуть додавати друзів і змагатися з ними у вивченні іноземної мови

ВУМ (Відкритий університет Майдану) – дистанційна платформа політичної освіти (<https://vumonline.ua>). Онлайн-проект пропонує понад 30 тем для безкоштовного вивчення. Курси складаються з відеолекцій, практичних завдань та контрольних питань. Наявність форуму дає можливість спілкуватися з іншими студентами та викладачами. Лекції читають провідні викладачі бізнес-шкіл, громадянського сектору, бізнес-практики та соціального сектору. Курси стосуються наступних напрямків: розвиток особистості, реалізація потенціалу, підприємництво, формування відкритого суспільства в Україні. Після успішного проходження обраного курсу ви можете завантажити сертифікат.

Система неформальної освіти має посісти гідне місце в системі вищої освіти, оскільки при грамотній організації вона здатна забезпечити якісну підтримку та розширити формальну освіту, яка відповідає потребам сучасного суспільства. Глобальний ринок освітніх послуг пропонує здобувачам вищої освіти широкий вибір 138 неформальних платформ і послуг дистанційного навчання. Якість дистанційного неформального навчання залежить від уміння вчителя працювати з новітніми інструментами, засобами, технологіями та ресурсами.

РОЗДІЛ 2. ВПРОВАДЖЕННЯ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦІВ

2.1. Методика формування цифрової компетентності в умовах неформальної освіти

Незважаючи на всі політичні, економічні та соціокультурні зміни, освітня система залишається предметом пильної уваги суспільства та наукових досліджень з метою визначення суттєвих положень, важливих для формування інтелектуально-творчої особистості фахівця, що вільно орієнтується. його професійну сферу. Для досягнення якісного рівня освіти шляхом посилення впливу інтеграційних процесів необхідна суттєва модернізація підготовки вчителя на всіх рівнях, особливо в процесі підвищення кваліфікації. У сучасних умовах розвиток цифрових навичок є важливою частиною професійної підготовки спеціалістів. Водночас це дуже складний процес, який потребує різноманітних стратегій. Високий рівень цифрової компетентності фахівців є ключовим компонентом розвитку вмінь студентів оптимально використовувати нові технології. Цифрова грамотність відображає цифрові навички та знання, які вважаються необхідними для повноцінної участі в нашому технологічному суспільстві.

Праці таких вчених, як Н. Морзе (Морзе Н. В., 2003), О. Трифонова (Трифорова О. М., 2020), О. О. В. Триус (Триус Ю. В., 2010) та інші розглядають проблему структури та функціонування систем цифрової компетентності. Для людей, які не мали можливості отримати освіту традиційним способом, але хочуть навчатися, дистанційне навчання є єдиним варіантом професійного розвитку в сучасній системі освіти. Підвищення рівня підготовки та сприяння мотивації до саморозвитку та самореалізації через професію найефективніше можна здійснити в рамках гнучкої системи неформальної освіти, що відповідає сучасним вимогам суспільного розвитку.

Навчаючи за допомогою цифрових технологій, важливо знати, які можливості пропонують цифрові технології для покращення навчального процесу на кожному етапі уроку. Наприклад, на етапі підготовки уроку можна розробити комп'ютерні моделі уроку, максимально стисло розмістити матеріал

уроку, забезпечити основний матеріал додатковою інформацією та підібрати матеріал уроку з урахуванням індивідуальних особливостей групи, або окремих студентів. Для ефективного цифрового викладання важливо розуміти, як цифрові технології можна використовувати на кожному етапі уроку для покращення процесу навчання. Наприклад, до уроку можна створити комп'ютерні моделі уроку, теми чи курсу, додати до основного матеріалу додаткову інформацію та врахувати індивідуальні особливості учнів. На уроках можна використовувати цифрові технології, щоб ефективніше використовувати час, зрозуміло та цікаво подати матеріал, підвищити переконливість уроку та оптимізувати процес засвоєння нових знань. Крім того, цифрові технології дозволяють зробити навчання більш індивідуальним, сконцентруватися на найважливішому на уроці та в будь-який момент повернутися до попереднього матеріалу. Студенти також можуть самостійно використовувати навчальні матеріали для підготовки.

На нашу думку, система формування цифрової компетентності фахівця має: відповідати вимогам суспільства та бути здатною готувати спеціалістів з належним рівнем не лише суто професійної, а й сформованості цифрової компетентності; Забезпечення достатньої різноманітності варіантів підготовки цифрової компетентності за різними спеціалізаціями на основі інваріантної системи; Забезпечення цифрової грамотності з профорієнтацією на основі індивідуальної самоосвіти та самоосвіти; у змісті цифрової освіти має домінувати принцип інтеграції; Навчання цифрової компетентності має відповідати умовам передбачуваності.

Виокремлено загальні вимоги до системи підготовки цифрових компетентностей спеціалістів: забезпечення ґрунтовності результатів розвитку цифрових знань та стабільність системи на основі використання інтегративних концепцій та цілісного бачення цілісної системи цифрові та професійні педагогічні цінності; Зв'язок освіти з життям, виявлення невід'ємних проблем інформаційного та цифрового характеру у професійній діяльності; Побудова бази знань для системи освіти цифрової грамотності на основі інформаційно орієнтованих професійно-педагогічних знань; Формування інтегративних

підсистем знань, умінь і цінностей на основі змісту основного та факультативних предметів; Інтеграція підсистем у цілісну систему формування цифрової компетентності. Хоча більшість дослідників сходяться на думці, що цифрові технології необхідно включати в освітні програми, існує багато пропозицій щодо змісту та методики проведення такого навчання.

Загалом ми розглядаємо загальнонауковий підхід до формування цифрової грамотності як цілісної багаторівневої динамічної системи, що включає низку підсистем із певною педагогічною метою, спеціальними завданнями, науково обґрунтованими вимогами, а також освітні технології, що враховують доцільно враховувати різні види і форми навчального процесу. Побудова інтегративних систем характеризується різноманітністю форм переходу від старого до нового.

Творча фаза формування цифрової компетентності характеризується підвищенням рівня творчого розвитку, пошуком і розробкою нових цифрових технологій, прийомів, методів і завдань. Дидактичне забезпечення підвищення цифрової компетентності в неформальній освіті включає: систему критеріїв оцінювання рівня розвитку інформаційно-комунікаційних технологій – цифрову професіограму сучасного фахівця; Анкети, що визначають рівень цифрової підготовки спеціалістів, їх уявлення про можливості та сфери професійного розвитку; Рекомендації щодо впровадження активних та сучасних форм спілкування, у тому числі дистанційних, вебінарів та форм навчання на основі спеціального програмного забезпечення; комплект матеріалів для проведення заочної форми навчання за напрямками оволодіння цифровими технологіями. У цьому контексті програми професійної підготовки пропонують різноманітні підходи до навчальної програми: надання інформації, контенту про інтеграцію цифрових технологій (наприклад, лекції, подкасти), практичні курси з розвитку технологічних навичок (наприклад, семінари), практика з інтеграцією цифрових технологій. цифрових технологій у галузі (наприклад, практичний досвід), інтеграція цифрових технологій (наприклад, електронні портфоліо) тощо.

Отже, ми визначили низку особливостей формування цифрової компетентності фахівця в умовах неформальної освіти:

- цілеспрямована мотивація підвищення цифрової компетентності;
- можливість вибору послідовності дій для розвитку цифрових навичок учителя;
- забезпечення структурної організації та належного середовища для формування цифрової компетентності фахівця в умовах неформальної освіти;
- забезпечення організації навчання в умовах неформальної освіти;
- забезпечення змістового аспекту навчання цифрових навичок;
- Забезпечення значної різноманітності індивідуальних шляхів навчання в неформальній освіті;
- Перехід від традиційного оцінювання до постійного зворотного зв'язку вчителя та учня;
- дидактичне та науково-методичне забезпечення процесу формування цифрової компетентності;
- Забезпечення перспектив розвитку системи цифрової компетентності освіти.

2.2. Засоби цифрових технологій для забезпечення неформальної освіти

З 2020 року пандемія коронавірусу та тотальна війна в Україні позбавили студентів коледжу традиційної можливості навчатися в аудиторіях, а викладачів – можливості передавати знання та навички студентам особисто та за допомогою невербальних засобів спілкування. Водночас високий рівень розвитку цифрових технологій та досвід їх впровадження у вищій освіті сприяли тому, що дистанційні або змішані сценарії навчання могли бути реалізовані в усіх університетах у критичній ситуації, в якій вони опинилися після російського вторгнення в Україну. Крім того, поширення неформальних освітніх ресурсів в Україні зараз дозволяє використовувати їх у процесі формальної освіти. Тому вивчення потенціалу цифрових технологій для

впровадження елементів неформальної освіти у вищих навчальних закладах під час підготовки фахівців є однією з проблем, що потребують уваги та вивчення.

Н. П. Павлик окреслює місце неформальної освіти в освітній системі України та зазначає, що в освітній структурі України вона функціонує поряд з двома іншими рівнями (формальним і неформальним) і розвивається як інноваційна, додаткова громадськість; включає позаінституційну освітню діяльність; характеризується орієнтацією на потреби, суб'єктністю, децентралізацією, індивідуалізацією, добровільністю (Павлик, 2016).

Аналіз досвіду неформальної освіти в системі Українського відкритого університету післядипломної освіти М.О. Кириченко, О.В. Просіна, Т.С. Кравчинська, Ю. Л. Швен зазначають, що нелінійний світогляд освіти дорослих допомагає науково зрозуміти явища в освітній діяльності вчителя як споживача освітніх послуг, саме моделі професійного розвитку в системі неформальної освіти відповідають сучасним викликам. ірраціонально організований світ (Кириченко, Просіна, Кравчинська та Швен, 2020).

О. Г. Глазунова, А. М. Гуржій, Т. В. Волошина, В. І. Корольчук та О. В. Пархоменко провели науковий аналіз проблеми пошуку ефективних методів організації та охоплення неформальної освіти студентів ІТ, шукаючи нові інструменти та якісний контент, завдяки чому Підвищиться рівень підготовки професійних та особистісних навичок майбутніх ІТ-фахівців, підвищиться їх мотивація до здобуття нових знань, умінь та навичок. У результаті науковці дійшли висновку, що академічні ресурси та сервіси Microsoft можна ефективно інтегрувати в навчальний процес майбутніх ІТ-спеціалістів для мотивації їх до неформальної освіти, що підтверджено результатами експериментального дослідження, яке показало зростання не лише студентів. успіху, а й розвитку особистих навичок та мотивації до здобуття неформальної освіти (Глазунова та ін., 2020).

О. Бабакіна та Ю. Блудова наголошують на доцільності використання у професійній підготовці вчителів неформальних освітніх ресурсів, таких як електронні платформи безкоштовних курсів (Educational Era, Prometheus; Vum online). Переваги системи неформальної освіти полягають у її мобільності та

гнучкості в контексті глобальних освітніх змін. Тому неформальна освіта є невід'ємною частиною функціонування студентської спільноти, допомагає її учасникам освоїти нові соціальні ролі, сприяє їхньому розвитку в рамках обраних напрямів підготовки (Бабакіна та Блудова, 2021). Незважаючи на широке обговорення сутності неформальної освіти в українському науковому дискурсі, сучасний досвід використання цифрових технологій у професійній підготовці фахівців відсутній.

Успішний освітній процес потребує значних зусиль та участі всіх зацікавлених сторін у переході на дистанційне навчання з використанням цифрових технологій. Викладачі можуть використовувати веб-сайти (Google Sites), блоги (Blogger), відеохостинг (YouTube), сервіси для розробки інтерактивних дидактичних матеріалів (LearningApps), сервіси для створення вікторин і тестів (Playbuzz, Online Quiz Creator), платформи для гейміфікації Learning (Classcraft), ігрові навчальні платформи (Kahoot!), програмне забезпечення для спілкування (Zoom, Google Meet, Webex), освітні платформи (Google Classroom), системи керування курсами (Moodle), а також розширені (Aurasma, Wikitude) та віртуальні (CoSpaces (рис. 2.1), ThingLink) реальності, щоб зробити навчання максимально інтерактивним. Використання потужних ресурсів і програмних інструментів гарантує, що студенти отримають повний досвід навчання навіть онлайн.

Якщо вчителі можуть розробити захоплюючий процес навчання, використання цифрових технологій у процесі навчання може мати значний вплив на успіх процесу навчання. Педагоги повинні мислити творчо та інноваційно, щоб надати учням цікаві можливості для навчання не лише з точки зору передачі інформації, але й з точки зору вдосконалення навичок учнів. Проте знання та навички студентів можна покращити за допомогою системи онлайн-навчання, якщо вона належним чином реалізована та підтримується відповідними ресурсами. Однак, якщо зміст передається лише інтелектуально, інтерес учнів знижується, а мотивація до навчання знижується. Тому важливе значення у створенні ефективного навчально-виховного процесу

має використання інтерактивних дидактичних матеріалів, різноманітних засобів спілкування та прояву активності учнів.

Однак, враховуючи перебої з електроенергією та відсутність безперебійного, стабільного інтернет-з'єднання, використання ресурсомістких цифрових технологій не має сенсу. При цьому, насамперед, необхідний формат розробки заочного курсу у вигляді HTML-сторінок, а також використання нересурсомістких засобів цифрових технологій. Зокрема це платформи масових дистанційних курсів. Переважна більшість із них побудована за такими принципами: тестовий матеріал у форматі HTML, відеолекції, тести у форматі HTML. Викладач може запропонувати учням весь курс або частину курсу для вивчення певного матеріалу та зарахувати це як неформальні результати навчання. Таким чином, він може запропонувати студентам альтернативний спосіб вивчення певної дисципліни або її частини. Для цього він може використовувати українські ресурси, такі як національна онлайн-платформа розвитку цифрової грамотності «Дія». Цифрова освіта», відкрита платформа масових онлайн-курсів Prometheus, освітня онлайн-студія Educational Era, онлайн-платформа ВУМ («Відкритий університет Майдану») для самоосвіти та саморозвитку кожного громадянина, платформа EdWay для можливостей професійного розвитку педагогічних фахівців.

Викладач може запропонувати студентам іноземні ресурси для неформальної освіти, наприклад, Coursera, Khan Academy, EdX.org, Udacity, Canvas Network, Udemy, Future Learn, OpenupEd, Iversity та інші освітні ресурси та інтернет-платформи для відкритого доступу до навчальних матеріалів. Аналіз наукових праць з неформальної освіти показав, що ця форма навчання в Україні розвивається та інтегрована в структуру формальної освіти: викладачі використовують цифрові ресурси неформальної освіти в освітньому процесі вищих навчальних закладів. Інтернет має достатню кількість та різноманітність цифрових ресурсів для впровадження елементів неформальної освіти у професійну підготовку фахівців у ВНЗ. Також в українському сегменті мережі Інтернет є якісно розроблені цифрові ресурси неформальної освіти (масові дистанційні курси, онлайн-курси, відеокурси), які можна використовувати у

формальній освіті. Цей процес потребує подальших досліджень для пов'язки механізмів і методів використання цифрових ресурсів неформальної освіти під час професійної підготовки фахівців у ВНЗ.

2.3. Ознайомлення майбутніх фахівців цифрових технологій із зарахуванням результатів неформальної освіти

Питання визнання навчальних результатів, отриманих здобувачами вищої освіти РДГУ за неформальною освітою, регулюється відповідним Положенням, розробленим відповідно до вимог Законів України «Про вищу освіту», «Про освіту», Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій», «Про затвердження Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», «Положення про порядок для реалізації права на академічну мобільність», «Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищих навчальних закладів», Методичні рекомендації МОН України щодо запровадження європейської кредитно-трансферної системи у ВНЗ з метою передачі результатів навчання, досягнутих у неформальній освіті, у формальну освіту.

Проте значна частина здобувачів освіти (близько 80%), як показують наші спостереження, не проявляла ініціативи в цьому процесі з різних причин:

- Незнання самої процедури;
- небажання проводити процедуру повторного забору результатів;
- страх, що результати не будуть перераховані;
- наявність інтересу до вивчення предмета, окремі модулі якого вивчалися в рамках неформального навчання.

З метою ознайомлення більшої кількості здобувачів освіти з цими поняттями та процедурами пропонується спеціалізована дисципліна «Технології змішаної та неформальної освіти», метою якої є, зокрема, підготовка фахівців, здатних розуміти тенденції розвитку освіти, які знають структуру та цілі систем освіти та вміють успішно використовувати елементи

неформальної освіти для аналізу систем неформальної освіти. Для цього було обрано змістовий модуль «Неформальна освіта», який включає такі теми:

Тема 1. Виникнення неформальної освіти.

Тема 2. Нормативно-правові засади визнання результатів неформальної освіти.

Тема 3. Порівняння відкритих платформ для неформальної освіти.

Тема 4. Організація роботи закладів неформальної освіти

Повторне зарахування результатів навчання, здобутих через неформальну освіту, — це процес визнання знань, навичок та інших компетенцій, набутих у рамках неформальної або інформальної освіти, у системі формальної освіти. Засоби вимірювання результатів неформальної або інформальної освіти - екзаменаційні білети, контрольні та тестові завдання, кваліфікаційні експериментальні роботи, інструменти, обладнання, матеріали та інші засоби, що відповідають кваліфікаційному рівню та технологічним вимогам.

Міністерство освіти і науки України розробило алгоритм визнання результатів навчання, досягнутих за допомогою неформальної та/або інформальної освіти закладами професійної передвищої та вищої освіти.

1. Подання заяви про зарахування, декларації про попередню освіту та додаткових документів, що підтверджують зазначену в декларації інформацію про попередню освіту (за наявності).

2. Завершення процесу розпізнавання

2.1. Визначення письмово заявлених особою результатів неформального та/або інформального навчання, які підлягають оцінюванню закладом освіти (науковою установою).

2.2. Оцінювання заявлених результатів навчання.

3. Отримання рішення про визнання та включення результатів неформального та інформального навчання як відповідних освітніх компонентів (компонентно-освітніх компонентів) освітньої програми або відмову у визнанні.

На основі запропонованого алгоритму та розробленого в університеті положення (Положення РДГУ, 2020) спільно зі студентами ВНЗ ОПІ

«Професійна освіта (цифрові технології)» та «Середня освіта (інформатика)» ми розробили запроваджено процедуру перезарахування результатів навчання, отриманих шляхом неформальної освіти, яка включала такі кроки:

1) Вступник подає декану факультету:

- заява про відповідність досягнутих результатів програмним результатам навчання з конкретної дисципліни;

- завірені в установленому порядку копії документів, що підтверджують участь вступника в неформальній освіті (сертифікати, дипломи тощо, що підтверджують навички, набуті вступником під час навчання);

- Опис змісту та результатів неформальної освіти;

- інші документи (за потреби).

Абітурієнт подає заяву про повторне зарахування за результатами позааудиторної підготовки з обраних предметів протягом перших 10 робочих днів від початку семестру, щоб у разі відмови у зарахуванні мати можливість завершити комплексна підготовка з відповідної дисципліни.

2) практична реалізація процедури визнання результатів неформальної освіти, яка включає такі обов'язкові етапи:

- Наказом декана факультету утворюється експертна комісія, яка визначає можливість, форми та умови проведення атестації для визнання результатів навчання в секторі неформальної освіти у складі не менше 3 осіб: представника деканат; Гарант освітньої програми, за якою навчається абітурієнт; наукові та освітні працівники, які здійснюють викладацьку діяльність із запропонованої до повторного зарахування дисципліни на основі визнання результатів навчання в неформальній освіті.

Комісія може рекомендувати: повне зарахування, часткове зарахування або відмову в зарахуванні результатів неформальної освіти: Експертна комісія розглядає подані документи та або переоформлює результати навчання, або видає сертифікати за модулями, які не враховані в подані документи про досягнуті результати у позашкільній освіті. Експертна комісія визначає обґрунтовану відповідність результатів неформального навчання змісту навчальних дисциплін та керується переліком компетентностей і результатів

навчання, досягнення яких передбачено освітньою програмою вступника. На основі робочої програми (навчального плану) напряму підготовки комісія визначає обсяг повторного зарахування кредитів ЄКТС. Експертна комісія визначає методику оцінювання результатів навчання відповідно до робочої програми навчальної дисципліни (навчального плану). Якщо навчальним планом передбачено виконання письмової роботи з певного предмету (курсової, навчального проекту тощо), вступник повинен оформити результати неформального навчання відповідно до вимог до цієї роботи та подати їх разом із заявою. Остаточна оцінка є результатом документів, поданих заявником. Якщо в документі (свідоцтві, атестаті тощо) це не зазначено, комісія повинна визначити загальну оцінку та, за необхідності, перевести її в прийняту РДСУ шкалу оцінок. У разі відсутності підсумкового оцінювання комісія проводить контрольний захід, передбачений робочою програмою дисципліни (навчальним планом).

За результатами роботи експертна комісія складає протокол свого засідання, який містить висновок про повне (часткове) зарахування або незарахування на відповідний напрям підготовки. У разі негативного результату комісії щодо визнання результатів неформальної/інформальної освіти вступник має право звернутися до проректора з навчально-виховної роботи, який своїм наказом створює апеляційну комісію. у складі декана, гаранта ОП та науково-педагогічних працівників випускової кафедри, які не входять до складу експертної комісії. За результатами розгляду скарги апеляційна комісія приймає мотивоване рішення про задоволення скарги повністю чи частково чи залишення поданої скарги без задоволення.

3) У разі прийняття рішення про повне зарахування студент звільняється від навчання на перезареєстровану спеціальність і працівник деканату вносить до індивідуального плану вступника: назву зарахованої спеціальності, загальну кількість годин/кредитів, загальну кількість годин/кредитів, загальну кількість годин/кредитів, загальну кількість годин/кредитів, загальну кількість годин, загальну кількість годин, загальну кількість кредитів, загальну кількість годин. наводиться підсумкова оцінка та мотивування відгуку (номер хвилини

засідання експертної комісії). Якщо окремі розділи, модулі чи теми підлягають обов'язковому зарахуванню, перезарахування вчителем результатів позашкільної освіти має бути враховано при визначенні підсумкової оцінки за напрямом підготовки.

Таким чином вдалося залучити студентів до: аналізу нормативних документів МОН України та університету, обговорення порядку перезарахування результатів навчання, здобутих у неформальній освіті, завершення порядку для осіб Темі курсу та інших дисциплін, які вони вивчали на той час. Отримані знання та навички реалізовувалися в наступних семестрах, надаючи для зарахування сертифікати від Coursera, Udey та Prometheus.

2.4. Проектування результатів організації неформальної освіти. Критерії та показники їх вимірювання.

Теоретики та практики інформальної освіти визначають її цілі через соціально-особистісні перетворення, зміст навчально-розвивальної діяльності відповідно до формування цілей, інноваційних форм і методів, спрямованих на інтереси та пізнавальну активність учасників. Водночас дискусійним залишається питання оцінки результатів неформальної освіти, що пов'язано з домінуючим трактуванням поняття неформальної освіти як несертифікованої, без нормативно-правових наслідків у сферах професійного навчання, працевлаштування та побудови кар'єри. Таким чином, актуальність дослідження оцінки продуктивності неформальної освіти визначається суперечністю між декларованим визнанням її ефективності та відсутністю державних механізмів і досвіду врахування результатів неформальної освіти.

Аналіз публікацій показує, що в літературі частково викладено зарубіжний досвід валідації результатів неформальної освіти (В. Давидова, О. Сандецька, Н. Терьохіна та ін.). З 2012 року апробовано український механізм визнання результатів неформальної освіти, порядок якого описано в дослідженнях Н. Василенко та В. Савченко. Проте систематизованих публікацій з проблеми оцінки ефективності неформальних форм навчання наразі немає. Відповідно, наше завдання полягає в тому, щоб описати наявні

підходи до оцінювання результатів освіти загалом і неформальної освіти зокрема; Визначення теоретичних засад розробки методики оцінювання ефективності неформального навчання майбутніх спеціалістів.

Проведений контент-аналіз поняття «неформальна освіта» свідчить про те, що більшість дослідників основною категоріальною характеристикою виділяють відсутність сертифікату як нормативного та професійно визнаного документа для участі в неформальній освіті. Сертифікати про неформальну освіту про участь у тренінгах, конференціях, онлайн-навчанні тощо не визнаються роботодавцями як документи про підвищення кваліфікації та не дають права на підвищення кваліфікації та зміну заробітної плати. Така ситуація призводить до того, що неформальна освіта стає особистою справою конкретної людини, що відображає ступінь її потреб у саморозвитку.

Водночас у європейських країнах сьогодні, навпаки, актуальним є питання визнання результатів неформальної освіти в інтересах державної підтримки їх досягнень у процесі забезпечення існуючих суспільних трансформацій для сталого розвитку.

У роботі Н. Терьохіної описано дві форми визнання результатів навчання – атестацію та атестацію. Сертифікація відображає результат офіційного визнання освітніх досягнень шляхом отримання диплома або сертифіката та здійснюється переважно державними або затвердженими державою установами. Валідація передбачає визнання компетенцій незалежно від місця чи часу їх набуття та враховує всі форми освіти, включаючи неформальну та неформальну. Тобто валідація визнає цінність знань, незалежно від форми чи способу їх отримання (Бентлі Т., 1998; Терьохіна Н., 2014).

Сучасна система освіти використовує процес оцінювання для визначення результатів навчальної діяльності. У педагогіці оцінка – це кількісний або якісний показник, заснований на певних критеріях, що описує результати окремої навчальної дисципліни, курсу, модуля, теми або освітньої програми в цілому. Оцінювання є формалізованим процесом визначення рівня засвоєння предметів підготовки із запланованими результатами та виконує функцію підвищення якості навчального процесу.

Теорія оцінки ефективності передбачає порівняння цілей, ресурсів і результатів. Основними завданнями неформальної освіти є розвиток навичок читання та письма учасників, але залежно від потреб враховуються не лише базові навички читання, письма та усного мовлення. Вчені розширюють трактування грамотності залежно від виду людської діяльності, виокремлюючи такі види грамотності: технологічну, економічну, громадську, політичну, соціально-комунікативну, загальнокультурну, гностичну, методологічну (Архипова С.П., 2002). Для кожного виду грамотності передбачені отримані через неформальну освіту, потрібні окремі інструменти оцінювання.

Аналіз стандартів безперервної освіти в Україні, проведений В.Т. Александровим, дозволив автору сформулювати висновки про відсутність єдиної системи регулювання безперервної освіти та методології розробки державних стандартів їх функціонування через відсутність необхідних законів і стандартів та їх відмінності. , несумісність, непереборність і несоюзність; відсутність їх посилення механізмами оцінювання якості освітніх послуг, у тому числі інституціями незалежного контролю. Вчений характеризує різні підходи до визначення якості освіти: інтуїтивно-емпіричний (досвід та інтуїція особистості), формально-звітний (рівень навчальних досягнень), психологічний (рівень розвитку пізнавальних процесів), педагогічний (рівень освітньої компетентності), процесуальний (стан освітнього процесу), підсумковий (результати діяльності навчального закладу), комплексний (зовнішній аудит діяльності закладу), багатопараметричний (оцінка діяльності закладу за внутрішніми параметрами), методичний (порівняння результатів навчання з цілями), інтегрований (Оцінка системних категорій (компетентність, грамотність, освіченість), особистісно орієнтований (розвиток особистості учасників), соціальний (задоволення суспільних та особистих потреб), якісний (кількісний вимір. показників) (Александров В.Т., 2012). Отже, формально-звітний підхід до оцінювання результатів навчання, поширений у системі формальної освіти, не є єдино можливим; на нашу думку, її можна поглибити і розширити, додавши інші підходи – психологічний, педагогічний. Завдяки своїм характерологічним характеристикам для неформальної освіти підходять

особистісно орієнтований, соціальний та інтуїтивно-емпіричний підходи до оцінювання, представлені в моделі предметного оцінювання, описаній Д. Кіркпатріком.

Архипова С.П. розглядає освітню модель як універсальний засіб фіксації, інтерпретації та передачі загальнолюдського досвіду. Монополізм і централізацію освіти державними системами Архіпова пояснює необхідністю забезпечення соціальних завдань у відтворенні робочої сили. Тобто діяльність соціальних закладів освіти відображає мономодель, яка суперечить потребам індивідів чи груп і орієнтована на «пересічного» споживача освітніх послуг. Дослідниця вказує на необхідність розробки поліфункціональної моделі освіти шляхом переорієнтації цінності освіти на конкретних індивідів (Архипова С.П., 2002). Виходячи з цих міркувань, ми робимо висновок, що офіційне визнання діяльності провайдерів неформальної освіти через підтвердження їх результатів загрожує функціонуванню закладів формальної освіти, які можуть не витримати конкуренції за споживачів.

У роботі Давидової В.Д. ключовою умовою забезпечення ефективності неформальної освіти в Швеції є систематичний моніторинг, заснований на науково обґрунтованих методах оцінювання освітньої діяльності. Наведено приклад методики самооцінювання М. Скелда, яка враховує очікування учасників від навчального процесу та характер їхньої мотивації до участі в неформальній освітній діяльності. В основу методики покладено самооцінку змін у розвитку якостей особистості та визначення відповідності плану діяльності досягнутим результатам. Моніторинг здійснюється Всешведською радою з неформальної освіти дорослих і відповідно до результатів розподіляються кошти. Критерії оцінювання включають сферу діяльності провайдера неформальної освіти, кількість учасників, кількість освітніх заходів та їх тематичний зміст, а також джерела фінансування (Давидова В.Д., 2008).

О.О. Сандецька описала моделі оцінювання навчальних досягнень дорослих у Польщі залежно від статусу учня, предмета та критеріїв оцінювання. Відповідно науковець охарактеризував наступні моделі оцінювання освітніх результатів.

1. Технологічна модель – передбачає оцінку досягнення освітньої мети незалежно від обставин; Оцінка відображає об'єктивні знання. Прикладом зазначеної технологічної моделі в Україні, на нашу думку, є зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО), спрямоване на встановлення фактів підготовки його учасників. Його не можна використовувати в системі неформальної освіти, оскільки передбачає наявність стандартів і норм без урахування умов навчальних предметів.

2. Модель суб'єктного оцінювання Д. Кіркпатріка – базується на оцінці кількох рівнів навчальної діяльності: а) Ступінь відповіді (емоційний стан задоволеності навчанням та забезпечення навчальної мотивації) визначається шляхом анонімного опитування на закінчення навчання щодо задоволеності отриманими знаннями та процесом навчання. Цікавою ми вважаємо початкову ситуацію оцінювання на рівні реакції, оскільки не завжди позитивна реакція викликається засвоєнням знань, а негативна – саме недостатністю знань; б) рівень освіти (набуття знань і вмінь) характеризується виконанням навчальних завдань; в) ступінь прихильності (підтвердження достовірності рівня освіти третіми особами - роботодавцями, колегами, членами сім'ї); 4) рівень результатів (опосередкована оцінка без кількісного відображення в конкретних показниках). Така модель, на нашу думку, більш придатна для системи неформальної освіти, оскільки відображає не лише поточну ситуацію, але й вектор розвитку суб'єктів освітнього простору (Сандецька О.О., 2011).

Тобто описаний досвід оцінювання освітніх результатів базується на використанні кількох підходів; У роботі з дорослими першорядне значення має особистісно орієнтований підхід, який враховує навчальну мотивацію та задоволеність отриманими освітніми послугами.

Александров В.Т. визначає освітні послуги як відносини між суб'єктами за їх згодою та на встановлених договірних умовах. Александров співвідносить моделі типових освітніх послуг з оцінкою їх якості на основі порівняння очікуваної та отриманої вигоди.

Враховуючи представлені моделі типових освітніх послуг, ефективність неформальної освіти таким чином регулюється замовниками освітніх послуг.

Проте якість неформальної освіти можна підвищити завдяки наявності незалежної третьої сторони, наприклад через державний механізм визнання сертифікатів про неформальну освіту.

Н.Г. Василенко описав порядок визнання неформальної освіти за робітничими спеціальностями (кухар, зварювальник, охоронець) відповідно до Закону України «Про професійний розвиток працівників» (Василенко Н. Г., 2014).

В Україні також почали підтверджувати результати неформальної освіти. Так, у публікаціях В.А. Савченко розроблено та апробовано Методичні рекомендації щодо критеріїв оцінювання професійних знань, умінь і навичок, перелік інструментів вимірювання професійних знань, умінь і навичок, анкети самооцінки за результатами неформальної освіти (Савченко В. А., 2014). . Основою такого механізму є методи самооцінки, експертизи та атестації через кваліфікаційні заліки та іспити (співбесіда, опитування, іспит). Цікавим, на нашу думку, є те, що процедуру визнання результатів неформальної освіти в Україні здійснюють органи Мінсоцполітики, а не МОН, яке визначає пріоритетність неформальної освіти. Формальна освіта служить саме тому, щоб подолати безробіття та збільшити мобільність населення порівняно з розвитком навичок і навичок грамотності

Наявність описаного механізму визнання результатів неформальної освіти в Україні свідчить про позитивний зсув у бік державної підтримки неформальної освіти. Однак це стосується лише робочих спеціальностей; Тому механізми та інструменти оцінки ефективності участі молоді та дорослих у різних формах неформальної освіти потребують уточнення відповідно до цілей надавачів освітніх послуг.

ВИСНОВКИ

1. Неформальна освіта означає освіту, яка зазвичай здобувається за освітніми програмами та не супроводжується присвоєнням загальнонавчаних освітніх кваліфікацій відповідно до рівня освіти, але може завершуватися присвоєнням професійно-технічної та/або часткової освітньої кваліфікації. Неформальна освіта характеризується адаптивністю та великими творчими можливостями, різноманітністю форм самовираження та необмеженістю навчальних тем. Вона може забезпечити реалізацію освітніх потреб різних груп населення (за віком, статтю, професією) та сприяти засвоєнню нових соціальних ролей, розвитку, неформальній освіті та самоосвіті. Під неформальною освітою (самоосвітою) розуміється самоорганізоване набуття особою певних навичок, особливо в повсякденній діяльності, пов'язаній з професійною, громадською чи іншою діяльністю, сім'єю чи дозвіллям. Враховуючи широкий спектр способів навчання, неформальна освіта має широкий діапазон творчого вираження. Ресурси неформальної освіти відкривають для студентів принципово нові можливості. В освіті все ширше використовуються засоби навчання, які використовують інформаційно-комунікаційні технології – онлайн-курси, симулятори, симулятори, ігрові онлайн-світи тощо. Це дає можливість не тільки отримати необхідні знання, а й розвинути вміння працювати з інформацією для роботи. Краще концентруйтеся і вирішуйте складні творчі та аналітичні завдання. Крім того, неформальна освіта дає можливість зробити навчання більш індивідуальним. Серед методів організації неформальної освіти науковці виділяють такі: наставництво, коучинг, навчання в робочих групах, навчання через дію, розповідь, shadowing, secondment, apprenticeship, електронні методи навчання. Зазначені форми неформальної освіти насичені методами діалогу: дискусії (вільні, панельні, регламентовані, структуровані тощо) та диспути, кейси, моделювання проблемних ситуацій, портфоліо, читання, ігри (ділові, рольові, навчальні, організаційні).). діяльність, виробництво, дослідження, проблемний бізнес, дизайн), консультації, моделювання професійних/соціокультурних процесів і явищ, інноваційні освітні технології (відкритий простір, майстерня

майбутнього, глобальне кафе, навчання «рівний-рівному»). Неформальна освіта проєктує інтереси тих, хто шукає освіти; зміни пріоритетів оцінювання результатів освіти; запровадження та широке розповсюдження освітніх послуг у сфері неформальної освіти; використання досягнень та досвіду неформальної освіти через формальну освіту на основі змісту неформальної освіти.

2. Ефективним інструментом підготовки здобувачів освіти ми вважаємо організацію, впровадження та популяризацію різних напрямків неформальної освіти в молодіжному середовищі. За результатами опитування студентів встановлено, що більшість респондентів (72%) користуються можливостями неформальної освіти. Водночас зауважимо, що лише 58% респондентів мають уявлення про сам термін «неформальна освіта». Хороша тенденція спостерігається серед студентів, які брали участь у семінарах/тренінгах: більшість (52%) встигли відвідати 3-5 таких заходів та 77% студентам сподобалась надана інформація на таких заняттях. Відрадно й те, що 92% опитаних студентів вважають цю неформальну освіту важливою для працевлаштування.

Визначено соціально-педагогічний потенціал неформальної освіти, спроектований нами в її функції:

- розвивальна – формування вміння вчитися самостійно, сприяння саморозвитку молоді;
- професійна адаптація – підвищення професійної кваліфікації учасників; Формування конкурентоспроможності, адаптація до сучасних вимог ринку праці;
- освітня – поглибити та розширити знання, отримати нові знання та спеціальні навички, доповнити освітні пропозиції;
- громадянська – сприяння розвитку демократії та становленню громадянського суспільства, зростанню громадянської активності;
- дозвіллева – організація змістовного дозвілля учасників;
- психологічна – створення умов для зростання мотивації молоді та розвитку її особистості.

Проаналізувавши поточний стан та перспективи розвитку неформальної освіти в Україні, було визначено наступні переваги: формування активної громадянської позиції молоді; підвищення професійних і соціальних навичок, самовдосконалення; підвищення мотивації до навчання; сприяння демократизації; здатність гнучко та швидко реагувати на потреби ринку праці та послуг; можливість самостійного вибору часу, місця та тривалості навчання; прискорення процесу євроінтеграції та обмін досвідом.

3. Розглянуто особливості запровадження неформальної освіти за кордоном. З'ясовано, що країни з розвинутою системою неформальної освіти мають розвинену законодавчу базу та державні механізми її забезпечення. Країни, де неформальна освіта ще перебуває на ранніх стадіях розвитку, характеризуються зацікавленістю науковців у визначенні природи, змісту та потенціалу неформальної освіти, а також зацікавленістю практиків у визнанні досвіду неформальної освіти інноваційним.

4. Розвиток інформаційних технологій став важливим фактором розвитку всіх систем освіти, особливо неформальної. Поява та розвиток електронного навчання як однієї з форм неформальної освіти додає певні особливості до його визначення: - Гнучкість - студенти працюють там і коли їм зручно, що дозволяє їм розподіляти свій час між навчанням і роботою. Виявилось, що якість і зміст неформальної освіти тісно пов'язані з розвитком масових відкритих онлайн-курсів (МООС), які широко використовуються провідними університетами світу з 2012 року. Ми відзначили практичну спрямованість та ефективність таких форм неформальної освіти, як вебінари, тренінги, відкриті онлайн-практикуми тощо. Вебінари як спосіб організації онлайн-зустрічей і новітній формат проведення семінарів, тренінгів та інших заходів через Інтернет надають викладачам багато можливостей для набуття технологічних навичок. У процесі таких форм неформальної освіти також розвиваються компоненти педагогічної компетентності, які взаємопов'язані та мають здатність до саморозвитку.

5. Питання визнання освітніх результатів, здобутих особами, які здобули вищу освіту шляхом неформальної освіти, регулюється відповідним Положенням, складеним відповідно до вимог Законів України «Про вищу

освіту», «Про освіту» Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій», «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», «Положення про порядок реалізації права на академічну освіту». » було розроблено. Мобільність», «Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів», Методичні рекомендації МОН України щодо запровадження європейської системи трансферу кредитів у вищих навчальних закладах з метою пересадки навчання. досягнуті результати, отримані в неформальній освіті, перенесені в формальну освіту.

Проте значна частина здобувачів освіти (близько 80%), як показують наші спостереження, не проявляла ініціативи в цьому процесі з різних причин:

- незнання самої процедури;
- небажання проводити процедуру повторного запису результатів;
- страх, що результати не будуть зараховані;
- наявність інтересу до вивчення предмету, окремі модулі якого вивчалися в рамках неформальної освіти.

З метою ознайомлення більшої кількості здобувачів освіти з цими поняттями та процедурами пропонується спеціалізована дисципліна «Технології змішаної та неформальної освіти», метою якої є, зокрема, підготовка фахівців, здатних розуміти тенденції розвитку освіти. які знають структуру та цілі систем освіти та вміють успішно використовувати елементи неформальної освіти для аналізу систем неформальної освіти. Описаний у роботі досвід оцінювання освітніх результатів ґрунтується на використанні кількох підходів; У роботі з дорослими центральне значення має особистісно орієнтований підхід, який враховує навчальну мотивацію та задоволеність отриманими освітніми послугами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми вищої професійної освіти: збірник наукових праць / за загальною редакцією Л.В. Барановської. - К.: НАУ, 2022. - 92 с.
2. Александров В. Т. Державні механізми управління якістю неперервної освіти в Україні : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2012. 366 с.
3. Андрущенко В. Філософія неформальної освіти: проблеми та перспективи розвитку. Вища освіта України. 2013. №4. С. 5–9.
4. Архипова С. П. Основи андрагогіки : Навч. посіб. Черкаси, 2002. 183 с.
5. Бабакіна, О., & Блудова, Ю. (2021). Використання ресурсів неформальної освіти як фактора успішної професійної самореалізації майбутнього вчителя. Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка», (44), 18-22.
6. Барабаш О. Специфіка організації неперервної освіти у Канаді Порівняльна професійна педагогіка. 2012. №1. С. 40-45.
7. Бородкіна І., Бородкін Г. Модель цифрової компетенції студентів. Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері. 2018. Вип. 1. С. 27–41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dpitsca2018_14 (10.10.2023).
8. Василенко Н. Г. Стан і проблеми запровадження системи визнання результатів неформального професійного навчання в Україні. Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання населення в умовах соціально-економічної нестабільності : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (28 жовтня 2014 р., м. Київ) : у 2 ч. Ч. 2 / уклад. : Л. М. Капченко, С. О. Тарасюк, Л. Г. Авдєєв та ін. К. : ПК ДСЗУ, 2014. 248 с. С. 130-138.
9. Верховна Рада України. Офіційний веб-портал URL: <http://rada.gov.ua>
10. Вятярис В., & Чюжас Р. Исследование удовлетворения потребностей взрослых учащихся: на примере Каунасского центра обучения взрослых. Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання населення в умовах соціально-економічної нестабільності : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (28 жовтня 2014 р., м. Київ) : у 2

ч. Ч. 2 / уклад. : Л. М. Капченко, С. О. Тарасюк, Л. Г. Авдєєв та ін. К. : ІПК ДСЗУ, 2014. 248 с. С. 25-34.

11. Глазунова О.Г., Гуржій А.М., Волошина Т.В., Корольчук В.І., & Пархоменко О.В. Неформальна освіта майбутніх фахівців з інформаційних технологій: організація, контент, інструменти. Фізико-математична освіта. 2020. Випуск 1(23). С. 29-35.

12. Гончарук, А. О. (2012). Неформальна освіта дорослих у країнах ЄС. Педагогічні науки, 2012, 54, 31-36.

13. Горук Н. Навчання грамоти як вид неформальної освіти жінок у США Вісник Львівського університету. 2008. Вип 23. : Серія педагогічна. С. 187–193.

14. Горук Наталія Михайлівна. Проблеми неформальної освіти жінок у США. Автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 - загальна педагогіка та історія педагогіки]. Дрогобич : Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 2011. 20 с.

15. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Опушко Н. Р., Ільніцька Т. С., & Плахотнюк Г. М..Роль цифрових технологій навчання в епоху цивілізаційних змін. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : збірник наукових праць. 2021. Вип. 62. С. 28–38.

16. Гуревич, Р., Коношевський, Л., & Опушко, Н. (2022). Цифровізація освіти сучасного суспільства: проблеми, досвід, перспективи. Освітологічний дискурс, 3-4(38-39). URL: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2022.342> (25.05.2023)

17. Гущина Н. І. Цифрові технології. Технологія змішаного навчання в системі відкритої післядипломної освіти: підручник. ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти». 2019. Київ, С. 47–62.

18. Давидова В. Д. Неформальна освіта дорослих у навчальних гуртках Швеції Автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 - загальна педагогіка та історія педагогіки]. К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2008. 20 с.

19. Закон України «Про освіту». Відомості Верховної Ради України. 2017. №38–39.
20. Закон України «Про професійний розвиток працівників» від 12.01.2012 № 4312-VI URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4312-17>. (25.06.2023)
21. Захар О. Г. Методична система підвищення кваліфікації вчителів інформатики із застосуванням технологій дистанційного навчання: дис... канд. пед. наук : 13.00.04. К., 2016. 278с.
22. Зіноватна О. М. Модернізація філологічної освіти магістерського рівня України : адаптація американського досвіду : Навч.-метод. посіб. для викладачів і магістрантів вищих навчальних закладів. Черкаси, 2011. 76 с.
23. Зінченко С. Психологічні особливості неформальної освіти дорослих. Освіта дорослих : теорія, досвід, перспективи. 2009. Вип. 1. С. 154-160. URL: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/OD/2009_1/09ZSVNOD.pdf (15.08.2023)
24. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. Економічний компонент Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС: професійний аналіз та публічна дискусія URL: http://www.ier.com.ua/ua/Ukraine_EU_project/materials/AA_title_5/education (25.08.2023)
25. Кириченко, М. О., Просіна, О. В., Кравчинська, Т. С., & Швень, Я. Л. (2020). Нелінійне світорозуміння освіти дорослих: неформальна освіта в системі Українського відкритого університету післядипломної освіти. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи, 77, 113-117.
26. Колесніков М.О., Покопцева Л.А., & Пащенко Ю.П. Неформальна освіта - крок до кар'єрного зростання. Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти: збірник науково-методичних праць. Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного. Запоріжжя: ТДАТУ, 2023. Вип. 26. 332 с.
27. Кремень В. Нові вимоги до освіти та її змісту. Виклик для України: розробка рамкових основ змісту (національного курикулуму) загальної

середньої освіти для 21 століття: матеріали Всеукр. наук.- практик. конф. «Рівний доступ до якісної освіти», 26–27 червня 2007 р., м. Київ. К. : ТОВ УВПК «Ексоб», 2007. С. 3–10.

28. Лазаренко О. Філософія освіти дорослих в контексті практичної парадигми життєвого навчання : європейський приклад для України Філософія освіти. 2011. №1-2 (10). С. 255-265.

29. Левченко А.О., & Жукова В.О. Конкурентоспроможність випускників вищих навчальних закладів України: організаційно-економічний механізм регулювання / за заг. ред. д.е.н., проф. О.М. Левченка. Кіровоград : Видавець Лисенко В.Ф., 2014. 279 с.

30. Левченко О.М. Людський капітал як чинник інноваційного розвитку національної економіки України. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2015. №5. С. 3–9.

31. Левченко О.М., & Ковальов О.В. Модель інноваційного розвитку професійного потенціалу: актуальність та напрями формування. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2011. Вип. 20. Ч. I. С. 94–101.

32. Лук'янова Л. Б. Концептуальні засади формування законодавства у галузі освіти дорослих Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання населення в умовах соціально- економічної нестабільності : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (28 жовтня 2014 р., м. Київ) : у 2 ч. Ч. 2 / уклад. : Л. М. Капченко, С. О. Тарасюк, Л. Г. Авдєєв та ін. К. : ПК ДСЗУ, 2014. 248 с. С. 52-59.

33. Лук'янова Л.Б. Неформальна освіта дорослих: проблеми і перспективи. Професійна освіта: педагогіка і психологія : пол.-укр., укр.- пол. щорічник. Ченстохова; Київ, 2011. [Вип.] XIII. С. 327– 333.

34. Махиня Н. В. Особливості освіти дорослих у країнах Європейського Союзу. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Modern problems of education and science». Будапешт, 26-27 січня 2013. URL: <http://scaspee.com/6/post/2013/1/3.html>. (05.05.2023)

35. Михальчук О. О. Формування андрагогічної компетентності студентів педагогічних університетів Польщі. Дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.04- теорія і методика професійної освіти. Черкаси : Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, 2012. 269 с.

36. Морзе Н. В. Система методичної підготовки майбутніх вчителів інформатики в педагогічних університетах: дис... д-ра пед. наук :13.00.02. Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. К., 2003. 605 с.

37. Неформальна та інформальна освіта: як отримати визнання результатів навчання. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/neformalna-ta-informalna-osvita-yak-otrimati-viznannya-rezultativ-navchannya> (20.05.2023)

38. Овчаренко С. Г. Неформальна освіта - необхідний елемент сучасної освітньої системи URL:www.kdu.edu.ua/.../files/.../ovcharenko.doc. (23.06.2023)

39. Огієнко О. І. Тенденції розвитку освіти дорослих у скандинавських країнах (друга половина ХХ століття) Автореф. дис. д-ра наук: 13.00.01 - загальна педагогіка та історія педагогіки. К.: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України, 2009. 44 с.

40. Огієнко О. Шведський досвід організації та функціонування навчальних гуртків для дорослих Освіта дорослих : теорія, досвід, перспективи. 2010. Вип. 2. С. 170-179. URL: www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/OD/2010_2/100OINGD.pdf (13.09.2023)

41. Осадча К. П., & Манжула О. В. Засоби цифрових технологій для забезпечення справедливої якісної неформальної освіти. International scientific and practical conference «Digital transformation and technologies for the sustainable development all branches of modern education, science and practice», 2023. 75-79

42. Павлик, Н. П. (2016). Неформальна освіта у системі освіти України. Освітологічний дискурс, (2 (14)), 27-37.

43. Пекар І. Роль неформальної освіти у сучасному суспільстві. URL: <http://business-territory.com/articles/rol-neformalno%D1%97-osv%D1%96ti-u-suchasnomu-susp%D1%96lstv%D1%96>. (16.06.2023)

44. Положення про визнання результатів навчання здобувачів вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету, здобутих у

неформальній та інформальній освіті. URL: https://rshu.edu.ua/images/nmr/pol_for_inform.pdf (20.05.2023)

45. Постанова Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 № 340 «Про затвердження Порядку підтвердження результатів неформального професійного навчання осіб за робітничими професіями» URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/340-2013-%D0%BF>. (19.06.2023)

46. Рекомендація Ради ЄС від 20 грудня 2012 р. щодо визнання неформального та інформального навчання. URL : http://ipq.org.ua/upload/files/files/06_Biblioteka/01_Normativna_baza/01_Vizn_znnya_neformalnogo_navchannya/01_Mignarodni_dokumenti/council_recomm_endations_20_dec_2012_ukr.pdf. (03.06.2023)

47. Савченко В. А. Проблеми щодо підтвердження результатів неформального навчання. Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання населення в умовах соціально- економічної нестабільності : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (28 жовтня 2014 р., м. Київ) : у 2 ч. Ч. 2 / уклад. : Л. М. Капченко, С. О. Тарасюк, Л. Г. Авдєєв та ін. К. : ПІК ДСЗУ, 2014. 248 с. С. 59-66.

48. Саган О. В. Цифрова дидактика: реалії та перспективи. Актуальні проблеми фахової підготовки сучасного педагога : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Херсон : Вид-во ХДУ, 2020. С. 435–440.

49. Сандецька О. О. Проблеми оцінювання освітніх досягнень дорослих у Польщі. Педагогічний альманах. 2011. Випуск 12. Частина 3. С. 175-178.

50. Сачанюк-Кавецька Н. В., Маятіна Н. В. & Новак О. М. Цифрова педагогіка у контексті підвищення якості освітаніх послуг. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2021. Вип. 80. Том 2. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. С. 131–135.

51. Сігаєва Л. Міжнародне співробітництво у сфері освіти дорослих Порівняльна професійна педагогіка. 2012. №1. С. 14-23.

52. Стечкевич О.О. Особливості системи формування цифрової компетентності педагога в умовах неформальної освіти. Інноваційна педагогіка. Випуск 58. Том 2. 2023, 130-134

53. Стрижалковська В. В. Підтримка обдарованих дітей у неформальній освіті Чеської республіки: аналіз діяльності громадських організацій. Науковий вісник Донбасу. 2012. № 1. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN17/12svvdgo.pdf>. (12.05.2023)

54. Сулаєва Н. В. Основні підходи до менеджменту неформальної мистецької освіти в художньо-творчих колективах вищих педагогічних навчальних закладів. Витоки педагогічної майстерності : збірник наукових праць. Полтава, 2011. С. 256-263.

55. Терьохіна Н. Неформальна освіта як важлива складова системи освіти дорослих Порівняльно-педагогічні студії. 2014. №6(20). С. 109-114.

56. Технологія змішаного навчання в системі відкритої післядипломної освіти: підручник. За заг. ред. В. В. Олійника, ред. кол. : С. П. Касьян, Л. Л. Ляхоцька, Л. В. Бондаренко; ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти». Київ, 2019. 196 с.

57. Тимофєєва І. Б. & Нетреба М. М. Упровадження цифрових технологій у підготовку майбутніх педагогів. Інноваційна педагогіка. 2019. Вип. 11. Т. 3. С. 191–195.

58. Тимчук Л. Соціальний потенціал освіти дорослих : актуальність історико-педагогічного вивчення. URL: arr.chnu.edu.ua/.../Liudmyla%20Tymchuk. (09.08.2023)

59. Триус Ю. В. Комп'ютерно-орієнтовані методичні системи навчання математичних дисциплін у ВНЗ: проблеми, стан і перспективи. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2(9). 2010. С. 16–29.

60. Трифонова О. М. Методична система розвитку інформаційно-цифрової компетентності майбутніх фахівців комп'ютерних технологій у навчанні фізики і технічних дисциплін: дис. ...д-ра. пед. наук. 13.00.09. Кропивницький, 2020. 348 с.

61. Цифрова компетентність вчителя і учня Нової Української Школи : зб. тез до Всеукр. наук.-практ. конф. 24 жовт. 2018 р. [редкол.: М. Г. Ватковська, О. В. Бутурліна, І. Г. Коляда] ; ДНУ "Ін-т модернізації змісту освіти", КЗВО "Дніпр. акад. неперерв. освіти" Дніпропетр. облради. – Київ ; Дніпро : Ліра, 2018. 108 с.

62. Ціль 4. Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх. URL: <https://business.diia.gov.ua/handbook/sustainable-development-goals/cil-4-zabezpecenna-vseohopluucoi-i-spravedливоi-akisnoi-osviti-ta-zaohocenna-mozlivosti-navcanna-vprodovz-usogo-zitta-dla-vsih>. (21.06.2023)

63. Шапочкіна О. В. Сучасні тенденції розвитку неформальної освіти майбутніх учителів у Німеччині. Автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти. К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2012. 20 с.

64. Bentley T. Learning beyond the classroom : Education for a Changing World. London ; New York : Routledge, 1998. 200 p. P. 12.

65. Cedefop (2015). European guidelines for validating non-formal and informal learning. Luxembourg : Publications Office. Cedefop reference series; №104. URL: <http://dx.doi.org/10.2801/008370> (17.07.2023)

66. Coombs P., Ahmed M. Attacking rural poverty; how nonformal education can help URL : http://www.wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2000/02/18/000178830_98101911003374/Rendered/PDF/multi_page.pdf (30.06.2023)

67. Duncan-Howell, J. Digital mismatch: Expectations and realities of digital competency amongst pre-service education students. Australasian Journal of Educational Technology, 28(5), 2012. pp.827-840.

68. European Commission. Proposal for a Recommendation of the European Parliament and of the Council on the establishment of a European quality assurance reference framework for vocational education and training. Brussels: European Commission, 2008. URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0179:FIN:EN:PDF> (03.07.2023).

69. Facing Radical Digitalization: Capturing Teachers' Transition to Virtual Classrooms Through Ideal Type Experiences. URL: <https://doi.org/10.1177/0735633121106942> (15.07.2023)

70. Gurgenidze, M., Makaradze, N., NakashidzeMakharadze, T., Karmanova, A., Nikiforova, Z., & Sheleiko, V.A. Enhancing Teachers' Digital Competence for Professional Development in Distance Mode. In: Rodionov, D., Kudryavtseva, T., Skhvediani, A., Berawi, M.A. (eds) Innovations in Digital Economy. SPBPU IDE 2021. Communications in Computer and Information Science, vol 1619. 2022. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-14985-6_20 (12.07.2023)

71. Hatlevik OE, and Christophersen K-A Digital Competence at the Beginning of Upper Secondary School: Identifying Factors Explaining Digital Inclusion. *Computers & Education* 63. 2013. pp.240–247.

72. Instefjord, E., & Munthe, E. Preparing preservice teachers to integrate technology: an analysis of the emphasis on the digital competence in teacher education curricula. *European Journal of Teacher Education*, 39(1), (2016) pp. 77-93

73. Krumsvik R.J. Teacher Educators' Digital Competence. *Scandinavian Journal of Educational Research* 58(3). 2014. pp. 269–280.

74. Mishra, P. & Koehler, M.J. Technological pedagogical content knowledge: A framework for integrating technology in teacher knowledge. *Teachers College Record*, 108(6), 2006. pp. 1017-1054.

75. Orton L. Statistics Canada's Definition and Classification of Postsecondary and Adult Education Providers in Canada. Ottawa : Statistics Canada, Human Resources and Skills Development Canada: Culture, Tourism and the Centre for Education Statistics Division, 2009. 50 p.

76. Pettersson, F. On the Issues of Digital Competence in Educational Contexts. A Review of Literature. *Education and Information Technologies*, 23, 2018.

77. Prometheus. URL : <http://prometheus.org.ua>. (12.09.2023)

ДОДАТКИ

Додаток А. Положення про визнання результатів навчання здобувачів вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету, здобутих у неформальній та інформальній освіті

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Положення про визнання результатів навчання здобувачів вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету, здобутих у неформальній та інформальній освіті (далі – Положення) регламентує порядок зарахування у Рівненському державному гуманітарному університеті (далі – РДГУ) здобувачам освітніх ступенів молодшого бакалавра, бакалавра, магістра, доктора філософії (далі – Здобувачі) результатів неформальної освіти, яка здобувалася поза основними освітніми програмами, на яких навчаються здобувачі, де не передбачалося присудження визнаних освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але могла завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій, передбачала формування загальних, фахових компетентностей або програмних результатів навчання, яка здійснювалася на території України чи за її межами, в тому числі з використанням систем дистанційної освіти; а також інформальної освіти, яка здійснювалася Здобувачами у порядку самоосвіти.

1.2. Положення розроблено відповідно до вимог Законів України «Про вищу освіту», «Про освіту», Постанов Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій», «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», «Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність», «Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», Методичних рекомендацій Міністерства освіти і науки України щодо запровадження Європейської кредитно-трансферної системи у закладах вищої освіти з метою зарахування у формальній освіті результатів навчання, здобутих у неформальній та інформальній освіті.

2. ОСНОВІ ТЕРМІНИ І ЇХ ВИЗНАЧЕННЯ

Формальна освіта – це освіта, яка здобувається за освітніми програмами відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей (професій) і передбачає досягнення здобувачами освіти визначених стандартами освіти результатів навчання відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, що визнаються державою.

Неформальна освіта – це освіта, яка здобувається, як правило, за короткотривалими програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій. Зазвичай, це освітні ініціативи, спрямовані на розвиток додаткових умінь та навичок (сертифіковані програми, гуртки за інтересами, програми неакадемічних обмінів, стажування, короткотермінові курси, конференції, семінари, тренінги, олімпіади, літні / зимові школи, бізнес-школи, майстеркласи). Заклади освіти чи організації, що займаються неформальною

освітою, зазвичай, не присуджують кваліфікацій і не провадять формального оцінювання навчальних досягнень учасників, однак можуть видавати сертифікати про обсяги навчання та в окремих випадках і результат виражений у балах чи відсотках.

Інформальна освіта (самоосвіта) – це освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям.

Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система (далі – ЄКТС) – система трансферу і накопичення кредитів, що використовується в Європейському просторі вищої освіти з метою надання, визнання, підтвердження кваліфікацій та освітніх компонентів і сприяє академічній мобільності здобувачів вищої освіти.

Кредит Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (далі – кредит ЄКТС) – одиниця вимірювання обсягу навчального навантаження здобувача вищої освіти, необхідного для досягнення визначених (очікуваних) результатів навчання. Обсяг одного кредиту ЄКТС становить 30 годин. Кредити присвоюються Здобувачам після завершення необхідної навчальної діяльності та досягнення відповідних результатів навчання, що підтверджується належним оцінюванням.

Освітня кваліфікація – це визнана закладом освіти чи іншим уповноваженим суб'єктом освітньої діяльності та засвідчена відповідним документом про освіту сукупність встановлених стандартом освіти та здобутих особою результатів навчання (компетентностей). Кваліфікації за обсягом класифікуються на повні та часткові. Кваліфікація вважається повною в разі здобуття особою повного переліку компетентностей відповідного рівня Національної рамки кваліфікацій, що визначені відповідним стандартом.

Результати навчання – знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, які набуті в процесі навчання, виховання та розвитку, що можна ідентифікувати, спланувати, оцінити та виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів. Результати навчання та компетентності, необхідні для присудження освітніх та/або присвоєння професійних кваліфікацій, можуть досягатися та здобуватися у системі формальної, неформальної чи інформальної освіти.

Перезарахування результатів навчання, отриманих у неформальній освіті – це процес визнання в системі формальної освіти знань, умінь та інших компетентностей, набутих у неформальній чи інформальній освіті.

Засоби вимірювання результатів неформального чи інформального навчання – екзаменаційні білети, контрольні та тестові завдання, кваліфікаційні пробні роботи, інструменти, обладнання, матеріали та інші засоби відповідно до рівня кваліфікації та технологічних вимог.

3. ПОРЯДОК ПЕРЕЗАРАХУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ, ЗДОБУТИХ ШЛЯХОМ НЕФОРМАЛЬНОЇ ТА/АБО ІНФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

3.1. Результати навчання, здобуті шляхом неформальної та/або інформальної освіти, визнаються в системі формальної освіти в порядку, визначеному законодавством та цим Положенням. Право на визнання

результатів навчання у неформальній або інформальній освіті поширюється на здобувачів усіх рівнів вищої освіти.

3.2.Перезарахування результатів здійснюється на добровільній основі та передбачає підтвердження того, що здобувач вищої освіти досяг певного рівня результатів навчання, передбачених освітньою програмою, за якою він навчається.

3.3.Визнання результатів навчання здобутих у неформальній та інформальній освіті поширюється як на нормативні дисципліни так і на вибіркові дисципліни, що також забезпечує формування його індивідуальної освітньої траєкторії.

3.4.Здобувачам вищої освіти в РДГУ можуть бути визнаними результати навчання здобуті у неформальній чи інформальній освіті в обсязі, що, як правило, не перевищує 10% від загального обсягу кредитів передбачених ОП.

3.5.Перезарахуванню можуть підлягати результати навчання шляхом неформальної освіти, що за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як навчальній дисципліні в цілому, так і її окремому розділу (змістовому модулю), темі (темам), індивідуальному довгостроковому завданню, які передбачені робочою програмою навчальної дисципліни (силабусом).

3.6.Для перезарахування результатів навчання, отриманих у неформальній / інформальній освіті, здобувач подає декану факультету: - заяву, у якій вказує відповідність здобутих результатів програмним результатам навчання з дисципліни; - завірені у встановленому порядку копії документів, що підтверджують участь здобувача у заході неформальної освіти (свідоцтва, сертифікати, дипломи тощо, що підтверджують ті вміння, які здобувач отримав під час навчання). У випадку подання зазначених документів іноземною мовою заявник подає їх переклад, нотаріально завіреним в установленому порядку); - опис змісту та результатів інформальної освіти; - інші документи (за потреби).

3.7.Заяву про перезарахування результатів неформальної освіти з навчальних дисциплін здобувач вищої освіти подає протягом перших 10 робочих днів від початку семестру задля того, щоб у випадку відмови у їх зарахуванні він мав би можливість пройти підготовку з відповідної дисципліни у повному обсязі.

3.8.Визнання результатів навчання набутих у неформальній або інформальній освіті передбачає такі обов'язкові етапи:

3.8.1.Розпорядженням декана по факультету створюється фахова комісія, яка визначає можливість, форми та строки проведення атестації для визнання результатів навчання, які були здобуті у неформальній або інформальній освіті. До складу фахової комісії входять (не менше 3-х осіб): - представник деканату; - гарант освітньої програми, на якій навчається здобувач; - науково-педагогічні працівники, які забезпечують викладання дисципліни, що пропонується до перезарахування на основі визнання результатів навчання у неформальній або інформальній освіті.

3.8.2.Комісія може рекомендувати: повне зарахування, часткове зарахування та відмову у зарахуванні результатів неформальної / інформальної освіти: - повне зарахування результатів неформальної / інформальної освіти рекомендується у випадку, коли вони співпадають із усіма запланованими

результатами навчання (чи компетентностями) або мають несуттєві відмінності, а також близька за обсягом і змістом (не менше, ніж на 80 %). - часткове зарахування рекомендується у тому випадку, коли результати неформальної / інформальної освіти співпадають із окремими запланованими результатами навчання (чи компетентностями) для відповідних модулів дисциплін. У такому випадку повне зарахування дисципліни здійснюється комісією за результатами виконання запланованих форм контролю за іншими модулями, або шляхом вивчення інших модулів упродовж семестру та проходженні форм контролю із іншими студентами академічної групи в установленому порядку та згідно графіку освітнього процесу. - у разі відмови у зарахуванні результатів неформальної / інформальної освіти студент здійснює вивчення дисципліни разом із іншими студентами академічної групи в установленому порядку та згідно графіка освітнього процесу.

3.9. Фахова комісія розглядає подані документи, і, або перезараховує результати навчання, або призначає атестацію із модулів, які не відображені у поданих документах про результати, здобуті у неформальній / інформальній освіті.

3.10. Фахова комісія визначає змістовну відповідність результатів неформального / інформального навчання змісту навчальних дисциплін, керуючись переліком компетентностей і результатів навчання, досягнення яких передбачене освітньою програмою здобувача. На основі робочої програми (силабусу) навчальної дисципліни комісія визначає обсяги перезарахування в кредитах ЄКТС.

3.11. Фахова комісія визначає метод оцінювання результатів навчання, відповідно до робочої програми навчальної дисципліни (силабусу). Якщо навчальним планом передбачено виконання письмової роботи з даної дисципліни (курсової роботи, курсового проекту, тощо), то здобувач вищої освіти повинен оформити результати неформальної / інформальної освіти згідно вимог до таких робіт і подати її разом із заявою.

3.12. Підсумкова оцінка визначається згідно поданих документів здобувача. Комісія в обов'язковому порядку визначає підсумкову оцінку за її відсутності в документі (сертифікаті, свідоцтві тощо) та за потреби переводить її у шкалу оцінювання, прийняту в РДГУ. У випадку відсутності підсумкової оцінки комісія проводить контрольний захід, передбачений робочою програмою навчальної дисципліни (силабусом).

3.13. За підсумками роботи фахова комісія складає протокол свого засідання, у якому міститься висновок про повне (часткове) зарахування чи незарахування відповідної навчальної дисципліни. У випадку прийняття рішення про повне зарахування здобувач звільняється від вивчення перезарахованої дисципліни.

3.14. За наявності сертифікату з іноземної мови на рівні B2 та вище дисципліна «Іноземна мова» для усіх спеціальностей (крім 014 Середня освіта (Іноземна мова та зарубіжна література) та 035 Філологія (зазначається відповідна іноземна мова)) усіх рівнів перезараховується з підсумковою оцінкою на рівні «відмінно».

3.14. За наявності сертифікату про закінчення комп'ютерних курсів комісія встановлює відповідність дисциплінам навчального плану та

перезараховується з підсумковою оцінкою на рівні вказаному у свідоцтві чи сертифікаті.

3.15. У випадку прийняття фаховою комісією рішення про зарахування навчальної дисципліни в повному обсязі, співробітник деканату (інституту) вносить до індивідуального плану здобувача: назву зарахованої дисципліни, загальну кількість годин/кредитів, підсумкову оцінку та вказується підстава щодо перезарахування (номер протоколу засідання фахової комісії). Якщо зарахуванню підлягають окремі розділи, модулі чи теми – перезарахування результатів неформальної освіти в обов'язковому порядку враховуються викладачем при визначенні підсумкової оцінки з навчальної дисципліни.

3.16. У разі негативного висновку комісії щодо визнання результатів неформальної / інформальної освіти здобувач має право звернутися із заявою про апеляцією до проректора з навчально-виховної роботи, який своїм розпорядженням створює апеляційну комісію у складі декана, гаранта ОП та науково-педагогічних працівників випускової кафедри, які не входили до складу фахової комісії. Апеляційна комісія за результатами розгляду скарги приймає обґрунтоване рішення про повне або часткове задоволення скарги чи про залишення поданої скарги без задоволення.

4. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

4.1. Зміни та доповнення до Положення розглядаються та затверджуються Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету.

4.2. Контроль за виконанням Положення покласти на проректора з навчально-виховної роботи Рівненського державного гуманітарного університету.

Додаток Б. Тести для рубіжного контролю знань з навчальної дисципліни «Технології змішаної та неформальної освіти»

Тести для рубіжного контролю знань з навчальної дисципліни «Технології змішаної та неформальної освіти» призначені для перевірки рівня засвоєння майбутніми фахівцями знань щодо організаційно-методичних передумов реалізації неформальної освіти у професійній діяльності.

Тести для рубіжного контролю спрямовані на перевірку рівня оволодіння студентами знаннями про сутність та специфіку базових категорій курсу (освіта впродовж життя, андрагогіка, неформальна освіта, тощо); соціально-психологічні передумови організації неформальної освіти; вимоги до особистості й кваліфікації організатора й лідера неформальної освіти; специфіку організації неформальної освіти залежно від вікових та індивідуальних особливостей клієнтів; сутність методів організації неформальної освіти у соціальній сфері.

Час на виконання тестових завдань для рубіжного контролю знань студентів: 1 астрономічна година, з якої 10 хв. виділено на організаційний інструктаж, 50 хв. – на виконання тестових завдань.

Кількість тестових завдань для рубіжного контролю знань студентів: 50. Усі тестові завдання побудовані за схемою: 4 варіанти відповідей, лише 1 з яких є вірною. Правильна відповідь на 1 тестове завдання оцінюється в 2 бали. Максимально студент може набрати 100 балів. За потреби ця оцінка легко переводиться чи то в 40-бальну, чи в 5-бальну шкалу.

Тестові завдання

1. Здатність людини до свідомої трудової і соціальної діяльності, міра цілеспрямованого, планомірного

Перетворення навколишнього середовища й самої себе на основі засвоєння нею багатств матеріальної і духовної культури – це:

- а) ресоціалізація;
- б) адаптація;
- в) активність особистості;
- г) самонавчання.

2. Дії, прийоми, сутність яких полягає у вилученні засвоєного матеріалу з пам'яті для його подальшого використання при розпізнаванні, пригадуванні або при безпосередньому відтворенні – це:

- а) актуалізація;
- б) дискусія;
- в) робота в малих групах;
- г) раціоналізація.

3. Організатор навчання дорослих, консультант, співавтор індивідуальної програми навчання дорослих:

- а) модератор;
- б) фасилітатор;
- в) психотерапевт;

г) андрагог.

4. Наука про специфіку навчання дорослої людини з урахуванням її віку, освітніх і життєвих потреб, наявних і прихованих здібностей, можливостей, індивідуальних особливостей і досвіду, психіки та фізіології, а також про форми і методи організації навчання дорослих з метою поглиблення знань, забезпечення їхніх освітньо-культурних потреб, досягнення індивідуальних цілей, самореалізації особистості:

- а) педагогіка;
- б) соціологія;
- в) андрагогіка;
- г) психологія.

5. Спосіб організації зустрічей онлайн, формат проведення семінарів, тренінгів та ін. за допомогою Інтернету:

- а) соціальна мережа;
- б) вебінар;
- в) хмарні технології;
- г) робота в малих групах.

6. Вид освіти, що має визначені та встановлені державою і суспільством форми, характеризується участю тих, хто навчається, в освітніх програмах за офіційно встановленими і визнаними державними стандартами, після закінчення яких видається документ встановленого зразка (сертифікат, диплом):

- а) формальна;
- б) неформальна;
- в) інформальна;
- г) групова.

7. Кейс-технологія – це...

- а) процес фасилітаторства;
- б) навчання на прикладі;
- в) створення комфортної атмосфери;
- г) розподіл на групи.

8. Вид освіти, що характеризується як неофіційний, самоорганізований процес самоосвіти; включає індивідуальну пізнавальну діяльність (життєвий, соціальний досвід) і неорганізоване опанування інформації, що зазвичай не має цілеспрямованості:

- а) формальна;
- б) неформальна;
- в) інформальна;
- г) групова.

9. Першою стадією розвитку тренінгової групи є:

- а) стадія конфліктів і протесту, активації, активного напруження;

- б) стадія структурування групи;
- в) стадія орієнтації та залежності, невпевненості, пасивного напруження;
- г) стадія роботи групи.

10. Задля досягнення найбільшого ефекту в тренінгу необхідно, як наполягав К. Роджерс, приділити головну увагу процесу:

- а) викладання;
- б) навчання;
- в) гри;
- г) спілкування.

11. У неформальній освіті відбувається навчання:

- а) через досвід;
- б) через самодіяльність;
- в) через самопізнання;
- г) усі відповіді правильні.

12. Заклади неформальної освіти Скандинавських країн, які пропонують широкий спектр освітніх можливостей для дорослих людей з різним рівнем освіти та освітніх потреб: від початкового професійного навчання, курсів підвищення кваліфікації, програм культурної, політичної тематики до заходів в галузі дозвілля та здорового способу життя:

- а) Вищі народні школи;
- б) групи продовженого дня;
- в) державні центри підвищення кваліфікації;
- г) вищі навчальні заклади.

13. Процес і результат взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу, що супроводжується створенням ними віртуального освітнього простору, специфіка якого визначається цими суб'єктами:

- а) соціальні мережі;
- б) віртуальне навчання;
- в) онлайн спілкування;
- г) Інтернет-середовище.

14. Фахівець у галузі теорії і практики освіти людей третього віку; фахівець у галузі навчання, управління, консультування, а також соціальної, корекційної, реабілітаційної роботи у середовищі старших дорослих:

- а) андрагог;
- б) герагог;
- в) тренер;
- г) модератор.

15. Уміння читати й писати або вміння використовувати мову, щоб читати, писати або розмовляти; здатність розуміти і використовувати різні типи інформації у побутовому, професійному та громадському житті:

- а) компетентність;

- б) адаптованість;
- в) досвідченість;
- г) грамотність.

16. Суспільство, здатне до самоорганізації (самоврядування) на демократичних принципах:

- а) громадянське суспільство;
- б) авторитарне суспільство;
- в) освічене суспільство;
- г) тоталітарне суспільство.

17. Вид навчання, в якому викладач і студент віддалені один від одного значною відстанню, а спілкування викладача та студентів відбувається головним чином за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (Інтернету, систем мобільного зв'язку та ін.):

- а) інтерактивне навчання;
- б) сучасне навчання;
- в) неформальне навчання;
- г) дистанційне навчання.

18. Форма навчальної діяльності, організація якої враховує здібності, схильності, інтереси тих, хто навчається:

- а) інтерактивне навчання;
- б) сучасне навчання;
- в) диференційоване навчання;
- г) дистанційне навчання.

19. Навчально-методичні матеріали, що підготовані на електронних носіях та доступні працівникам і студентам через комп'ютерні інформаційні мережі (Інтранет, Інтернет), мережі мобільного зв'язку або з допомогою «твердих» електронних носіїв (Flash, CD, DVD та ін.):

- а) електронні навчальні ресурси;
- б) інтерактивні вправи;
- в) соціальні мережі;
- г) усі відповіді правильні.

20. Міра досягнення мети навчання; визначається на основі зіставлення мети і здобутих результатів:

- а) освітнє цілепокладання;
- б) ефективність навчання;
- в) рівень відвідування;
- г) експертне оцінювання.

21. Здатність організму пристосовуватись до різних умов зовнішнього середовища:

- а) адаптація;
- б) акомодация;

- в) резервація;
- г) стигматизація.

22. Галузь педагогіки, що займається проблемами освіти, навчання та виховання дорослих:

- а) андрагогіка;
- б) соціальна педагогіка;
- в) професійна педагогіка;
- г) педагогіка соціалізації.

23. Засоби освітніх технологій навчання з використанням розроблених аудіовізуальних навчальних матеріалів:

- а) демократизація навчання;
- б) цілі навчання;
- в) концепції навчання;
- г) аудіовізуальні засоби навчання.

24. Прогресивний напрям духовної культури, що звеличує людину як найбільшу цінність у світі, утверджує право людини на земне щастя, захист прав на свободу, всебічний розвиток і прояв своїх здібностей.

- а) субкультурність;
- б) авторитаризм;
- в) гуманізм;
- г) міждисциплінарність.

25. Принципи організації виховної системи, які передбачають децентралізацію, автономізацію навчально-виховних закладів, забезпечення співпраці вихователів і вихованців, урахування думки колективу й кожної особистості, визначення людини як вищої природної і соціальної цінності, формування вільної творчої особистості:

- а) демократизація виховання;
- б) цілі виховання;
- в) концепції виховання;
- г) зміст освіти.

26. Метод навчання, спрямований на інтенсифікацію та ефективність навчального процесу за рахунок активної діяльності учнів (студентів) у пошуках наукової істини засобами вербалізації:

- а) дискусія;
- б) проект;
- в) мозковий штурм;
- г) ділова гра.

27. Метод формування переконань і свідомої поведінки шляхом суперечки, дискусії у процесі вербального спілкування з членами первинного колективу чи іншої групи:

- а) рольова гра;

- б) проект;
- в) диспут;
- г) ділова гра.

28. Чітко окреслена система знань, умінь та навичок, якими людина оволодіває у певному навчальному закладі:

- а) методи виховання;
- б) цілі виховання;
- в) концепції виховання;
- г) зміст освіти.

29. Особистість, яка відрізняється сукупністю рис, якостей, своєрідністю психіки, поведінки та діяльності, що підкреслюють її самобутність, неповторність:

- а) лідер;
- б) маргінал;
- в) індивід;
- г) індивідуальність.

30. Соціально значуща група людей, які об'єднані спільною метою, узгоджено діють у досягненні означеної мети та мають органи самоврядування:

- а) субкультура;
- б) школа;
- в) сім'я;
- г) колектив.

31. Система поглядів на ті чи інші явища, процеси; спосіб розуміння, тлумачення педагогічних явищ; основна ідея теорії змісту й організації виховання людини:

- а) методи виховання;
- б) цілі виховання;
- в) концепції виховання;
- г) результати виховання.

32. Член колективу, який у важливих ситуаціях здатний здійснювати помітний вплив на поведінку інших членів колективу, виявляти ініціативу в діях, брати на себе відповідальність за діяльність колективу, вести його за собою:

- а) аутсайдер;
- б) лідер;
- в) індивід;
- г) особистість.

33. Модель побудови й здійснення особистістю свого життя з урахуванням перспективи, в якій втілюються ключові цілі особистості, суперечності між суспільними та її особистими цілями, а також між цілями та реальними можливостями їх здійснення;

- а) життєва стратегія;
- б) життєва субкультура;
- в) стратифікація;
- г) імпауермент.

34. Усвідомлена людиною необхідність у певних умовах життя, діяльності, матеріальних об'єктах, людях, певних соціальних факторах, без яких конкретний індивід відчуває дискомфорт:

- а) життєві потреби;
- б) життєві цілі;
- в) життєві труднощі;
- г) життєвий досвід.

35. Культура певного покоління молоді, яка вирізняється спільним стилем життя, поведінки, групових норм, цінностей та інтересів:

- а) інтеракція;
- б) андрогогіка;
- в) маргіналізм;
- г) молодіжна субкультура.

36. Внутрішні психічні сили (рушії), які стимулюють пізнавальну діяльність людини; бувають таких видів: соціальні, спонукальні, пізнавальні, професійно- ціннісні, меркантильні:

- а) форми навчання;
- б) методи навчання;
- в) мотиви навчання;
- г) результати навчання.

37. Сучасна освітня технологія з використанням засобів передачі навчально-методичної інформації на відстані (телефони, телебачення, комп'ютери, супутниковий зв'язок та ін.):

- а) дистанційне навчання;
- б) медіа-освіта;
- в) аутріч робота;
- г) ЗМІ.

38. Напрямок у педагогіці, що передбачає вивчення школярами (студентами) закономірностей масових комунікацій (преси, телебачення, радіо, кіно та ін.):

- а) дистанційна освіта;
- б) медіа-освіта;
- в) аутріч робота;
- г) ЗМІ.

39. Соціально-психологічне поняття; людина, яка характеризується з соціально-психологічного погляду насамперед рівнем розвитку психіки, здатністю до засвоєння соціального досвіду, можливістю спілкуватися

з іншими людьми:

- а) особистість;
- б) індивід;
- в) істота;
- г) учень.

40. Мета, «завтрашня радість» (А.С. Макаренко), що виступає стимулом у діяльності колективу та окремих його членів:

- а) сертифікат;
- б) диплом;
- в) кваліфікація;
- г) перспектива.

41. Різні види самостійної навчальної роботи учнів у рамках системи навчання і виховання (домашня навчальна робота, екскурсії, гурткова робота та ін.):

- а) інформальна освіта;
- б) неформальна освіта;
- в) позаурочна навчальна робота;
- г) виховання.

42. Метод виховання, який передбачає організацію взірця для наслідування з метою оптимізації процесу соціального успадкування:

- а) моніторинг;
- б) проект;
- в) приклад;
- г) волонтер.

43. Сукупність закладів освіти, наукових, науково-методичних і методичних установ, науково-виробничих підприємств, державних і місцевих органів управління освітою та самоврядування в галузі освіти:

- а) зміст освіти;
- б) система освіти;
- в) цілі освіти;
- г) методи освіти.

44. Врахування думки й волі колективу в організації життєдіяльності вихованців:

- а) демократичний стиль;
- б) авторитарний стиль;
- в) ліберальний стиль;
- г) субкультурний стиль.

45. Зважене, терпиме ставлення до чужих позицій, вірувань, переконань, думок; обов'язковий принцип існування правової держави:

- а) аксіологія;
- б) демократизм;

- в) гуманізм;
- г) толерантність.

46. Пізнання, що відбувається протягом щоденної діяльності під час роботи, відпочинку або спілкування; немає структурованих цілей та форм; як правило, не підтверджується сертифікатом:

- а) формальна освіта;
- б) неперервна освіта;
- в) інформальна освіта;
- г) спеціалізована освіта.

47. Процес поєднання власного практичного (професійного) досвіду з колективним досвідом інших людей або широким соціальним досвідом:

- а) освіта дорослих;
- б) освіта безробітних;
- в) соціальна освіта;
- г) тренінгове навчання.

48. Пізнання, що спрямоване на вирішення конкретних проблем особи; не має організованої підтримки; є експерієнтальним та холістичним; може бути неусвідомленим:

- а) інформальна освіта;
- б) аформальна освіта;
- в) неформальна освіта;
- г) формальна освіта.

49. Процес додаткового цілеспрямованого діалогічного навчання, виховання й розвитку молоді, організований поза межами змісту, форм і методів освітніх установ і державних інституцій:

- а) дошкільна освіта;
- б) неформальна освіта;
- в) професійна освіта;
- г) міжкультурна освіта.

50. Відповідь на відсутність суб'єкт-об'єктної взаємодії вчителів і учнів у неформальному освітньому просторі; можливість вільно обирати зміст та форми навчання залежно від потреб:

- а) толерантність; б) навіювання;
- в) субкультура; г) активність.

Відповіді до тестів

№ тесту	Відповідь	№ тесту	Відповідь
1	в	26	а
2	а	27	в
3	г	28	г
4	в	29	г

5	б	30	Г
6	а	31	В
7	б	32	б
8	в	33	а
9	в	34	а
10	г	35	Г
11	г	36	в
12	а	37	а
13	б	38	б
14	б	39	а
15	г	40	Г
16	а	41	в
17	г	42	в
18	в	43	б
19	а	44	а
20	б	45	Г
21	а	46	в
22	а	47	в
23	г	48	а
24	г	49	б
25	а	50	Г